

Haftalık Gazete

Rojname Hefteyî

REALITE
Press

Hejmar-Sayı: 5

Tel: 0-212-256 90 11

Vatan, insan ve demokrasi

● Bir yanda hak ve hukukuyla insan, öbür yanda vatan. Onların dışında, onlardan kopuk, hatta generalin deyimiyle onlardan çok sevilen, onların kendisine feda edilmeleri gereken bir olgu. Yani bir toprak parçası, bir mülk.

Murat Civan'ın yazısı sayfa 5'te.

22-28 SIBAT / ŞUBAT -1995

Fiyatı: 10.000 TL (KDV dahil)

Yeni tezler yeni stratejiler

● Kazak ve Azeri petrolünün Akdenize inmesine karar vermek demek, gerek Türkiye'de ve gerekse Irak'ta Kürt sorununa şu ya da bu biçimde bir çözüme ulaşmasına karar vermek demektir.

● Türkiye'nin konu ile ilgili bir devlet politikası yok. Türkiye'de iktidar, politikasızlığın politikasını yapıyor. Bütün ilişkilerini PKK şemsiyesi altında Kürt sorununa kilitleyen Türkiye, bu tür ince hesaplar kaşısında çok kaba tepkiler gösterme durumunda.

İ Türkiye'de kangren olan sorunlar için ileriye doğru bir kaç adım birden atmak kaçınılmazdır. Bu sorunların başında ise Kürt sorunu duruyor.

sayfa; 2-3

Kürt Hak ve Özgürlükler Vakti

● Bizim vakfımızın hiçbir siyasi organizasyonla ilgisi yoktur. Zaten bizim Vakfımızın vazgeçilmez kurallarından birisi de hiçbir siyasi organizasyonla direkt temas içinde olmamaktır. Bağımsız bir kurum olarak yaşamayı temel edinmişiz. Ama biz bütün Kürt siyasi çevrelere saygılıyız, onlara eşit mesafedeyiz. Ama hiçbirinin gölgesini de asla kabul etmeyiz.

Röportaj sayfa; 8-9

Çiyayên Aza
Kurdan Hew
Dihewênin

Torî sayfa; 11

Gava ku mirov
mitirbê
bê ribab be!..

Laleş Qaso sayfa; 11

'NE DEMA
GUL KIRRÎN Û
FIROTINÊ YE'

Erdal Öz sayfa;10

ÇERÇEVE

Değişmesi gereken değişecek!

Realite'de tartışılan tezler genel olarak rahatsızlık yarattı. Doğaldır. Dürtülerek uyandırılan bireyin tepkisi budur. "Küçük olsun, benim olsun" saplantılarından kurtulmak elbette kolay değil. Orta yere açılan soruları cevaplandırmak ise çok daha zordur. Şablonlar, sloganlar yetersiz kalınca, bunların yerini kaba suçlamalar, minder dışı horozlanmalar alıyor. Esasen teorik yetersizliğin ve politik korkaklığın dışı vurumundan başka bir şey olmayan bu minder dışı horozlanmalar, gürlüye gürlüye değişen, yenilenen hayatın canlı gerçekliği içinde basit cızırtılar halinde bile olsun duyulmuyor, duyulması da gerekli değil! Ama, hayata katılması gereken, değişimin, dönüşümün canlılığı içinde yaratıcı unsurlar olarak yer alması gereken güçleri, kendi çapında pasifize ediyor. Hedeflerini bulanıklaştırıyor. Devrimci dinamiklerin içini boşaltıyor.

Açık olan şu ki, üretim kaynakları kısırlaştırılmış dar ve katı ideolojik yapılanmalar, hayatın verimli alanlarından süpürülüp atılmanın hırçınlığı içinde nostaljik bunalımların krizini yaşamaktalar.

Kürt siyasi hareketlerinin neredeyse tümü Kürdistan'dan kopmuşlardır Kürt toplumundan kopmuşlardır Kürt siyasi hareketlerinde Kürt düğümünü çözecek Kürt sorununa çözüm üretecek Kürt nitelikli bir olgu bulmak neredeyse mümkün değildir

Küçülmüşlerdir. Güçsüz ve iktidarsızdırlar. Beyinlerini hapsettikleri küçük hücrelerden dışarıya çıkmayı denemekten bile acizdirler. Hayat her gün her saat bu küçük tarikatları kamçılayarak uyandırmaya çalışıyor. Tarikat şeyhleri ve küçük ideolojilerle serseme dönmüş müritler uyumaya devam ediyorlar.

Kürt örgütlerinin büyükçe bir bölümü ne yazık ki kavramların esiri durumundadırlar. Kavramların artık neyi ifade ettiği, niçin kullanıldıkları hiç önemli değildir. Kavramların kendisi, hayatın canlı gerçekliğinin önünde durmaktadır. Kürt siyasi hareketlerinin neredeyse tümü Kürdistan'dan kopmuşlardır. Kürt toplumundan kopmuşlardır. Kürt siyasi hareketlerinde, Kürt düğümünü çözecek, Kürt sorununa çözüm üretecek, Kürt kimlikli bir tez, Kürt nitelikli bir olgu bulmak, neredeyse mümkün değildir. Metodik açıklamalar, genel kavramlar, donmuş, ölü formüller, şu ustadan ya da bu ustadan çalınıp çırpılmış, bu güne hiçbir şey söylemeyen açıklamalar genel bir eğilim durumundadır. Acıların içinde kıvranan ve kuşaktan kuşağa aktarılacak bu güne kadar getirilen tüm değerlerini, tüm zenginliklerini kaybeden geniş halk yığınları, kitleler halinde topraklarını terkederek, tümüyle yabancı oldukları bölgelere akarken, Kürt siyasi hareketleri ideolojik zorbalıkla, siyasi baskı ve terörle kendi küçük dünyalarını koruma kavgasına girişmişlerdir. Bu o kadar böyledir ki, Kürt toplumu ile Kürt siyasi hareketlerini iki ayrı kategoride ele almak gerekiyor: Kürt toplumu büyük acılarla iç içe, kendi dünyasında yaşıyor. Kürt siyasi hareketleri ise; Milattan devraldıkları ideolojik miraslarını, kiskanç bir inatla koruma kavgası içinde duruyorlar.

Değişmeleri gerekiyor.
Değişecekler!

Reel Press Basın San. ve Tic. Ltd. Şti. adına
İmtiyaz Sahibi: Orhan KOTAN,

Gen. Yay. Yönetmeni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Mahfuz SÜRĞİT
Adres: La Martin Cd. Celile Apt. No: 51 Kat: 5 Taksim/İstanbul
Tel: (0-212) 256 90 11 - Fax: (0-212) 256 90 12
Basıldığı Yer: Serler Matbaası, Dağıtım: Birleşik Basın Dağıtım

Yeni tezler

Realite'nin 3. sayısında, orta sayfada yer alan Mozaik ana başlıklı yazı şu cümlelerle sonuçlanıyordu: "Yeni Çar Yeltsin, diğer zenginlikleri bir yana bırakalım, Kazakistan'ın -sayılar yarıltıcı olabilir- yılda 50, Azerbaycan'ın yılda 25 milyon varil petrolüne yeniden el koymaya başladı. TC'nin gezeve ve basiretsiz politikacılarının yapacakları hiçbir şey yoktur. Ancak Batı Avrupa ve ABD'nin bu fiili gasp eylemine sessiz kalmayacakları bir sır değildir. Kabak önce PKK'nın başına patlayacaktır. Sonra Ermenistan'ın. Gerisini hep beraber izleyeceğiz."

Geçtiğimiz günlerde ABD'de hazırlanan petrol projesinin anahatlarını, ABD Büyükelçisi basına açıkladı. Buna göre; Kazak ve Azeri petrolünün dış pazarlara açılması için en uygun yolun, Akdenize inen petrol boru hattı olacağı belirlendi. Bu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan karmaşanın yeni bir boyut kazanması anlamına geliyor. Dolayısıyla ilişkiler ve dengeler tümüyle yer değiştirecek, değişecek, farklılaşacak.

Kazak ve Azeri petrolünün Akdenize inmesine karar vermek demek, gerek Türkiye'de ve gerekse Irak'ta Kürt sorununa şu ya da bu biçimde bir çözüme ulaşmasına karar vermek demektir. Dünyadaki bütün ilişkileri alt üst etmenin bir nolu malzemesi olan petrolü, sıcak savaşın sürdüğü alanlarından akıtmak düşünülemez. Bu da, kaçınılmaz olarak gerek Kuzey'de ve gerekse Güney'de Kürt sorununun önümüzdeki dönemde yeni biçimler alacağı, yeni ilişkiler ve dengeler kurulacağı anlamını taşıyor.

Anlaşıldığı kadarıyla Irak'ın henüz petrol piyasalarına girmesine izin verilmiş değildir. Bu da doğal olarak Çekiç Güç'ün esas fonksiyonlarını yerine getirmek üzere yerinde kalacağını ve Kürt Federe Devleti'nin mevcut statüsünü sürdüreceğini gösteriyor. Nitekim, ABD, petrol boru hattının geçiş yolunu basına açıklamadan önce KDP ve YNK'ya bir ultimatom vermiş bulunuyor.

Bunlara bağlı olarak, Batı Avrupa, Suriye'ye uygulanan ambargoyu kaldırmaya hazırlanıyor ve ABD Suriye'yi terörist devlet statüsünden çıkarıyor. Arap dünyası ile barışmaya başlayan İsrail, Suriye'nin stratejik sorunu olan Golan Tepeleri'nden çekilebileceğine dair işaretler veriyor. Suriye'nin kanatları altındaki Filistin örgütleri Irak'a taşınmaya başlıyorlar ve PKK uluslararası diplomasisinin derin boşluğuna çekiliyor.

Ermeni-Azeri savaşının geldiği boyut her iki ülke içinde yıkım ve

yoksulluk boyutudur. Rusyanın tehdidi ve kontrolü altında bulunan bu her iki devlet de kendi iradeleri ile bu kanlı oyunun içinden çıkma şansına sahip değildir. ABD'nin petrol boru hattı projesi, Ermeni-Azeri çatışmasını uzlaşma noktalarına getirme hareketi olarak algılanabilir.

Petrol boru hattının karşı tarafında doğrudan doğruya Rusya yer alıyor. Çeçenistan işgali Rusya'nın çok hızlı bir biçimde ve bir emrivaki olarak dünyaya dayatmak istediği durumu tersine çevirdiği için, Rusya, şu anda pazarlık şansına sahip değil. Ancak, petrolün Akdenize inmesini sessizce onaylamayacağı da açık. Moskova'da kaşınıp kanatılmaya çalışılan Kürt girişimleri Rusya'nın izleyeceği taktiklerin ipuçlarını veriyor.

Polikasızlığın politikası

Enine boyuna hesaplanıp pazarlık masasına sürülen petrol boru hattı projesinin açıklanması Türkiye'de büyük manşetlerle kutsandı. Başlıbaşına bir rezalet olan Azeri petrolünün paylaşımına katılan Devlet Bakanı Cevheri, "Dünya Azerbeycan önünde şapka çıkartmıştır" gibi içriksiz, anlamsız bir böbürlenme havasına girmişti. Şimdi gene gerek politikacılar ve gerekse basın, ABD kaynaklı bu yeni proje karşısında yalnızca sevinç çığlıkları atıyor. Biraz yakından bakıldığı zaman bu sevinç çığlıklarının çok uzun sürmeyeceğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü, en azından Türkiye'nin konu ile ilgili bir devlet politikası yok. Türkiye'de iktidar, politikasızlığın politikası yapıyor. Bütün ilişkilerini PKK şemsiyesi altında Kürt sorununa kilitleyen Türkiye, bu tür ince hesaplar karşısında çok kaba tepkiler gösterme durumunda. Nitekim, son günlerde ortaya çıkan kargaşa içinde ortaya çıkan bu sevinç çığlıkları, olgunun öncesini ve sonrasını hiç tartışmıyor. İçinden geçilen süreçte kamuoyunu biçimlendirmek için özellikle basına yansıtılan olayların ve olguların nedenlerini ve ortaya çıkaracağı sonuçları tartışmıyor.

Açık olan şu ki, petrol boru hattının izleyeceği yol, ABD için Ermenistan ve Kürdistan üzerinden geçecektir. Türkiye, Azeri-Ermeni savaşında açıkca taraf olduğu için içine girdiği çıkmazdan bu yeni durum karşısında nasıl çıkacağına hesabını yapmış değil. Oysa, ABD'nin petrol boru hattı projesi, Türkiye'nin Ermenistan'la barışmasını gerektiriyor. "Sünnetsiz gerillalar ve ermeni uşığı apo" sloganları ile düpedüz komşu bir halka karşı düşmanlığı kışkırtan devlet politikası nasıl değişecektir? İç politikada yaratılan Azeri politikasının içine bu yeni durum

yeni stratejiler!

Kürt sorununda kaçınılmaz olan yol ayırımına gelindi. Gümrük Birliği ile ilgili gelişmeler Kürt sorununa adil çözüm ve insan haklarına saygı gösterilmesini olmazsa olmaz koşullar olarak öne çıkardı. Petrol boru hattı projesi de, bu ilişkilere bağlı olarak değerlendiriliyor.

nasıl oturtulacaktır? ABD Büyükelçisi'nin boru hattı ile ilgili açıklamasından hemen sonra Ermenistan Cumhurbaşkanı'nın "1915 kırımını unutmaya hazır olduğu" biçimindeki açıklamaları yayımlandı. Daha önce milliyetçi Taşnak eğiliminin Ermenistan'dan destek görmediği özellikle duyurulmuştu.

Bunun hemen yanıbaşında Türkiye'de gene politikasızlığın politikası içine yerleştirilen bir Kıbrıs olayı duruyor. Petrolün Akdenize aktılma projesinin ekleri arasında Kıbrıs sorununa kesin bir çözüm bulma önerisini durduğundan hiç kuşku duyulmamalıdır.

Öte yandan, Türkiye'nin Avrupa bağlantılarının politik ve ekonomik kurumlarından gelen insan hakları - bunu Kürt hakları diye okumak gerekiyor - ile ilgili baskılar, petrol boru hattı projesinin arka sayfalarına yerleştirilmiş durumdadır.

Türkiye'nin ekonomik olarak içine girdiği dar boğazdan çıkabilmesi için gerekli başlıca dış kaynakların henüz kıpırdamadığı ve Türkiye'ye

demokratikleşmeyi, tabi buna bağlı olarak siyasi istikrarı önerdiği bilinmektedir. Boru hattı projesinin arka sayfaları bu önermelerin çözümüne ilişkin dayatmalarla doludur.

Devletin adı: MGK

Buraya bir parantez açarak başka bir konuya, MGK konusuna kısaca işaret etmek gerekiyor.

MGK Türkiye'de devleti simgeliyor. Neresinden bakılırsa bakılsın, bu gün Türkiye'nin devlet politikalarının saptandığı yer asker ağırlıklı MGK'dir. MGK'nin 25 Ocak tarihli toplantısının basına yansıyan bölümünde şu ifadeler yer alıyor: "Suriye sınırı boyunca yapımı tamamlanan 'Sınır fiziki önlemleri'nin Irak sınırı boyunca da devam ettirilmesi, Irak sınırında mayınlı alanların artırılması benimsendi. Sınırın belirli noktalarına termal kameralar yerleştirilmesi de kararlaştırıldı. Kuzey Irak'ın akaryakıt ticaretinden sağlanan gelirlerin bir kısmının PKK'nın eline geçmesinin önlenmesi istendi. Nevruz'un (!) yasal olarak kutlan-

ması tartışıldı. PKK'nın yurtdışı faaliyetleri ve propaganda çalışmaları da ağırlıklı olarak ele alındı. Sür-günde Kürt parlamentosu kurulması girişimlerinin önüne mutlaka geçilmesi için diplomatik çabaların artırılması kararlaştırıldı"

Bu kısa metnin içinde Türkiye'nin bütün çıkmazını bulmak mümkündür. Devlet, bu kısa metnin çerçevesi içinde durmaktadır ve bütün ilişkilerini bu mantık, bu ilişkiler ve bu tür çalışmalar oluşturmaktadır. Bu bağlamda yasama ve yürütme erkinin, siyasi partilerin, sendikaların, derneklerin ve diğer kuruluşların, MGK'nin yani devletin tartıştığı, strateji ve taktik belirlediği konunun, PKK-Kürt konusunun oldukça dışında, oldukça farklı sorunlarla uğraştığı ise çok açık bir gerçekliktir. SHP'nin "rezalet" kavramı ile açıklanan son traji-komik kongresi, Tansu-Mesut cephesindeki dedikodu trafiği, sokaklara dökülen memurlar, işçiler, durmadan hükümete ihtar genelgeleri gönderen işverenler vb. başka bir alanda durmaktadırlar.

Bir anlamda, devletin, yani MGK'nin toplumu sürükleyip götürdüğü savaş atmosferi ile, siyasal ve toplumsal güçlerin kavgası farklı uçlara doğru yol almaktadır. Bunların en doğal sonucu ise, Türkiye'de devletin yani MGK'nin askeri kafası ile, diğer siyasal ve toplumsal güçlerin sivil kafası farklı atmosferlerde durmaktadır. ABD kaynaklı yeni tezler ve yeni stratejilerin temel hareket noktası, varılmak istenen hedefe varmak için, devletin askeri kafasının ürettiği problemleri öne çıkarmaktır. Nitekim, petrol boru hattı projesi gibi Türkiye için can alıcı bir sorun Türkiye'nin lehine bir proje ile gündeme getirilirken, hemen ardından son derece ağır bir dille kaleme alınan insan hakları raporu da hemen arkasından gündeme getirilmiştir. Bu gün artık kaçınılmaz bir yol ayırımına gelinmiş durumdadır ve Türkiye'de kangren olan sorunlar için ileriye doğru bir kaç adım birden atmak kaçınılmazdır. Bu sorunların başında ise Kürt sorunu duruyor.

2 Şubat 1994

Kürtler açısından bir İngiliz sömürge tekeli olan Doğu Petrol Şirketi'nin Bağdat'ta bir şube açması ile (1806) başlayan süreç, Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı ile sonuçlanıyor (1914-18) ve Lozan'da devletlerarası

düzye de onaylanıyor (1922-24). Bunu izleyen yıllarda sürdürülen kanlı savaşlar sonuçlanmıyor. İngiliz mandaterliği altındaki Irak'ta Şeyh Mahmut Berzenci, İran'da Simko önderliğindeki hareketler yeniliyor. Türkiye'de Koçgiri ile başlayan direnmeler, Dersim'de noktalanıyor. Kürtler açısından geriye kalan kan ve ölümdür.

İkinci Emperyalist paylaşım Savaşı'nın İran'da yarattığı boşluk, Azerbeycan Halk Cumhuriyeti ve Mehabat Kürt Cumhuriyeti'ni ortaya çıkarıyor. Her iki cumhuriyet de Sovyetler Birliği'nin nüfuz bölgesinde ortaya çıkıyor ve her ikisi de kanlı bir biçimde yok ediliyor. Mehabat Kürt Cumhuriyeti'nin liderleri asılıyorlar. Cumhuriyetin general rütbesi verdiği Mustafa Barzani ise Sovyetler Birliği'ne iltica ediyor.

Bu ikinci paylaşım savaşının sonuçları içinde de Kürtlere kalan kan ve ölüm ve muhacerettir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra başlayan ve artık üçüncü büyük paylaşım olarak adlandırılması gereken süreç ise devam ediyor. Bu gün paylaşılan alan esas olarak Ortaasya ve Kafkaslardır. Daha doğrusu bu alanın yaklaşık 170 milyonluk pazarı ile yeraltı ve yerüstü zenginlikleridir. Paylaşımın esas maddesini petrol oluşturuyor ve petrol dünya merkezli bir paylaşımı gerektiriyor.

Görülebilirliği kadarıyla, başta Suudi Arabistan olmak üzere Ortadoğu'nun petrol üreten devletleri, Kazak ve Azeri petrolünün dünya pazarına girmesini engelleyebilecekleri ölçüde engellemekte kararlı görünüyorlar. Irak ve İran'ın tehdidi altında olduğuna inanan Suudi Arabistan bugün dünyanın en çok silah alan ülkesi durumunda. Bunun doğal sonucu da 70-80 milyar dolar civarında bir iç ve dış borç içinde kıvranıyor. Küveyt'in durumu da benzer bir çıkmazdadır. Bu borçların ödenebileceği tek kaynak, petrol gelirleridir. Ödeme yapılan yerler ise özellikle ABD ve İngiliz finans çevreleridir. Doğal olarak Irak'ın petrol piyasasına girmesini istemeyen başlıca güçler ABD ve İngiltere oluyor.

Irak ile yüksek düzeyde bir petrol anlaşması yaptığı söylenen Fransa ise, bu petrolün Irak'tan çıkarılabilmesi için Irak'a uygulanan ambargonun kaldırılması için çalışmaktadır. KDP ve YNK'nin Paris toplantılarının ağırlıklı yanını bu petrol hesapları oluşturmaktadır. Rusya ise, kendi çıkarları için hayati önemde gördüğü Hazar petrollerinin, kendi egemenliği altındaki topraklardan geçerek Karadenize akıtılmasını istiyor. Yunanistan bu tezi destekliyor. Azeri Ermeni çatışmasından sonra, Rusya'nın Çeçenistan'ı işgal etmesinin temel nedeni de budur. Çeçenistan Hazar (Azeri-Kazak) petrolünü Karadeniz'e akıtacak petrol boru hattının geçeceği kilit ülkedir.

İran, aynı petrolün kendi topraklarından geçerek Basra'ya akıtılması için aynı kavganın içinde yer almaktadır.

Realite'de daha önce vurgulandığı üzere, savaş, artık Kürtlerin savaşı değildir. Dünya merkezli bir savaştır. Paylaşımın tarafları bir hayli fazladır. Bölge devletlerinin doğrudan ilgilendiren bu paylaşımın stratejisi, Batıavrupa ve ABD'nin finans çevrelerinde çizilmektedir.

İçinde bulunduğumuz dönemde kavganın çözüm aşamasına geldiği veya getirilmek istendiği görülebilir. Rusya'nın Çeçenistan'ı işgali ile başlayan süreç, ABD'nin petrol boru hattı ile ilgili olarak yaptığı açıklama ile devam etmektedir. Irak'ın durumu aşağı yukarı bellidir. İran sürdürülmekte olan rejimin karakteri nedeni ile fazla bir şansa sahip değildir ve zarlar Türkiye'de atılmaktadır. Batıavrupa ve ABD, özellikle son bir kaç aydan beri Türkiye'yi en nazik konularda sıkıştırmaktadırlar. Kredi muslukları kısılmıştır. Ekonomik çıkmaz artık açıkça görülebilmektedir. Hükümetin mevcut durumdan çıkış için ikna edici bir programı görülmemektedir.

3. Paylaşım

Orhan KOTAN

İnsan hakları ile ilgili baskılar çıkabileceği en üst seviyeye çıkmış durumdadır. Batıavrupa'dan gelen baskı dalgasına şimdi doğrudan doğruya ABD katılmış bulunmaktadır. ABD Dışişleri'nin açıkladığı yıllık insan hakları raporu, herhangi bir tartışmaya yer bırakmayacak kadar açıktır. Türkiye'nin önüne petrol boru hattı, silah ve kredi konulmuştur. Karşılığında ödenecek olan faturanın ana başlıkları ise öncelikle Kürt sorunu ve Kıbrıs'tır. Farklı telepler de olabilir, ancak önümüzdeki dönemde Türk hükümeti Kürt sorununa insan hakları çerçevesi içinde demokratik bir çözüm bulmaya mahkum görünmektedir. Bunun tersi de olabilir.

Bu noktada, PKK faktörü farklı bir biçimde hep gündemin birinci sırasına doğru itilmektedir. Türkiye, Kürt konusunda bir türlü çağdaş, demokratik, kabul edilebilir tezler geliştirmeyeceği için, en önemli zaaflarından biri olan Kürt sorununda, PKK'ya kilitlenmiş kör bir politikanın ısrarlı sürdürücüsü durumundadır. Nitekim, Kürt hareketlerinin pek de ciddiye almadıkları Brüksel'de "Sürgün hükümeti", Moskova'da "Mala Kurd", Atina'da "Politik temsil" gibi, sonuçları Kürt hareketlerinin genel yapısı için fazlaca önem taşımayan girişimleri bir iç savaş psikolojisi ile güğüsleme telaşına girmiş durumdadır. Moskova'da yapılan konferanstan sonra, açılan Kürt Evi ile ilgili olarak İçişleri Bakanı medyanın gürültülü kışkırtmaları ile Moskova'ya uçtu ve 18 helikopter alarak geri döndü.

Anlaşıldığı kadarıyla, Suriye'nin kilit ülke olma durumundan çıkmaya başladığı şu dönemde, PKK bilinçli olarak uluslararası diplomasının esnek kucağına doğru çekilmektedir. Batıavrupa'nın olaya bakışı ile Rusya'nın bakışı elbette ki farklı olacaktır.

Rusyanın konumu

Rusya için, süren savaşın sürdürülmesi gerekiyor. PKK ile Köy korucularının desteğindeki Güvenlik güçlerinin arasında sürdürülen savaş ortada olduğu sürece, Hazar petrolünün bu alandan geçirilmesi sözkonusu olmayacağına göre, Rusya için Kürtlerin yersiz-yurtsuz bırakıldığı bu kirli savaşın sürdürülmesi caizdir. Moskova'nın "Mala Kurd" a kucak açmasının gerekçesi budur. Bu tür cambaz oyunlarını Kürtlerin diplomasi atakları olarak görmek yanıltıcıdır. Yanıltıcı olduğu gerçeğini, Moskova'da oturan Kürt temsilci, Kazakistan'ın başkenti Almaata'daki Kürtleri Brükselde oluşturulmak istenen "Sürgün Paramentosu"nda temsil ettirme gayretkeşliğinde de görmek mümkündür. DEP milletvekilleri, Bağımsız Devletler Topluluğundaki Kürtleri örgütlenme telaşına düşmüşlerdir. Ancak aynı günlerde Moskova, Almaata ile ortak ordu kurma kararı alıyor ve ne yazık ki Kazakistan'ın sınırları Rus askerleri tarafından korunuyor. Nüfusunun % 38'inin Rus olan Kazakistan'ın, Rusya tarafından istenildiği zaman istenildiği biçimde nasıl alt üst edileceği ise görülmek istenmiyor.

Yunanistan nerede duruyor?

Suriye, Irak ve İran'la olan ilişkileri nedeni ile bir Kürt politikası olmayan Yunanistan'da genel politik eğilim, antitürk özellikler taşıyor. Bununla birlikte, Yunanistan'ın petrol konusunda Rusya ile aynı ip te oynaması, Yunanistan'ın Türkiye ile ilişkilerindeki Kürt politikasını belirleyici niteliktedir. Esasen, Rus petrolü zaten Yunan tankerleri ile taşınmaktadır. Rusya'nın petrol boru hattı Hazar'ı, Karadeniz'e bağlamayı planlamaktadır. Karadeniz'den alınacak petrol boğazlardan geçi-

rilerek dünyaya pazarlanma durumundadır. Buna ek olarak Rusya, Bakü-Ceyhan petrol boru hattı projesine alternatif olarak Bulgar-Yunan bağlantısı ile Ege'ye inmeyi planlamaktadır. Bunlar yanyana getirildiği zaman, Yunanistan'ın -Kıbrıs, Makedonya ve Yunanistan'daki Türk azınlık sorunları ile birlikte-PKK ilişkisi daha anlaşılır olmaktadır. Yunanistan'ın PKK ile ilişkileri, Kürtlerle ilişki biçimi olarak algılanmamalıdır.

Kürtler seçim yapmak durumundadırlar. Bakü-Ceyhan boru hattı, aynı zamanda bir barış ve ekme bağlantısıdır. Bu Türkler için ne kadar geçerliyse, Kürtler için de o kadar geçerlidir. Mevcut hükümetlerin "Kesin imha" politikasının çıkmaz sokak olduğu, kan ve ölüm içinde boğulduğu bilinmektedir. Petrol boru hattı ile gelecek olan zenginlik, GAP'ın altın suları ile sentezleştirilebilirse, ortaya nasıl bir toplumsal yapılanma çıkacağını bu günden kestirmek mümkün değildir. Böyle bir durumda "Bir çakıl taşı" edebiyatının iç politikada ne kadar anlamsız bir yerde durduğuna kısa bir vurgulama yaptıktan sonra şu söylenebilir: Kürtlerin temel demokratik hak ve özgürlükleri ortaya çıkacak olan toplumsal yapılanmanın dinamiği değil, çimentosudur. Bu bağlamda Türkiye'nin temel yapısal sorunlarından biri ve en önemlisi olan Kürt sorununun, Türkiye'de yasal ve meşru zeminlerde çağdaş ve demokratik bir çözüme ulaşması hiç kuşkusuz 60 milyonluk bir toplumun geleceği ile ilgili en önemli, en hayati sorundur. Bu gerçekliği, mevcut şoven söylemlerle, dar ve katı ideolojik kalıplar içinde boğazlamanın sorumluluğu ise yüküktür.

Bunlara, Türkiye'de yaşayan Kürtlerin yarısından çoğunun Batı'da yaşadığı gerçeğini de katmak gereklidir. Demek oluyor ki, ilişkiler iç içe geçmiştir. Toplum ortak bir kaderi yaşamak, ortak acıları ve sevinçleri paylaşmak durumundadır. Bu genelleme elbette ki toplumun yüzüze olduğu eşitsizlikleri, haksızlıkları, baskı ve zorbalığı ortadan kaldırmıyor. Bunlar, farklı olgulardır. Bilinen gerçek şudur: 60 milyonluk Türkiye'de 40 milyona yakın bir insan topluluğu 1200 dolar gibi yoksulluğun alt sınırında bir yıllık gelir ortalamasına sahiptir. Toplum kendi çıkarları etrafında politik örgütlenmesi farklı bir olaydır, toplumun politik tercihlerini imha eden savaş ve zulüm ise bir başka şey. Kürt, homojen bir katmanın adı değildir. Zenginleri ve yoksulları ile, ağaları ve ırgatları ile, burjuvaları ve proleterleri ile farklı çıkarlar ve ilişkiler içinde büyük bir insan topluluğudur. Ulusal ve demokratik haklar ise bu insan topluluğunun ortak talebidir. Bu ortak talep, bu gün artık Türkiye'nin ortak talebi olmak zorundadır. Çıkarlar üst üste düşmüş, bütün çizgiler bir noktada kesişmiş durumdadır. Bu noktada tarih yazılmaktadır. Tarihin kan ve ölüm çizgisinde değil, barış ve dostluk çizgisinde yazılması zor değildir. İmkansız değildir. Siyasi kaygılardan, ideolojik saplantılardan çıkmanın zamanı şimdi değilse, ne zamandır? Yukarıda vurgulandığı gibi, Kürtler birinci ve ikinci paylaşım savaşından kan revan içinde çıktılar. Bu üçüncü paylaşım, eğer Kürt siyasi hareketleri mevcut durumlarını sürdürürlerse, mevcut ilişkilerde Kürtler politik temsil ile taraf olamazlarsa gene sifra sifra elde var sifir noktasında çakılıp kalacaklardır. PKK'nın Avrupa'daki Kürt diasporasında diplomasi çizgisine saplanıp kalması bir kaç yıl daha durumu idare eder ama, Kürt lobisi bir süre sonra kendi gerçekliğine dönmek zorunda. Zor olanı başarmak gerekiyor. Bu da hiç bir şey yapılamazsa bile, yüksek sesle ve cesaretle düşünmek demektir.

Vatan, insan ve demokrasi

Murat CIVAN

Türkiye'de insan hakları tartışmaları bir generali oldukça kızdırmış olacak ki kalkmış güya bütün centilmenliğini takınarak "Biz insan haklarını, demokrasiyi, hukuk devletini çok severiz, ama vatanımızı onlardan da çok severiz, vatanımızın bölünmez bütünlüğü onlardan önce gelir" anlamında sözler sarfetmiş. Bir televizyon kanalının, kaba bir demagog olmayı marifet sayan haber yorumcusu da "Amin" diyerek bu sözleri tasdik ediyor. Biri general, biri yazar. Türkiye'nin iki "aydını"!

Dünyanın ikibinli yıllara ayak basmak üzere olduğu bir dönemde böylesi bir zihniyetin varlığı çok trajiktir, fakat Türkiye gibi bir ülkede hiç de acayip değil. Çünkü sadece bu iki zat böylesi bir zihniyete sahip değil. Milyonlarca insan aynı zihniyeti paylaşıyor, aklıslıyor ve iktidara getiriyor. Türkiye'nin kaderini ellerinde tutanlar, onun gidişatına yön verenler bu zihniyetin sahipleri.

İnsanı, hak ve hukukunu ve vatanını böylesine çarpık bir anlayışla birbirinden ayırıp karşı karşıya koyan ve bu haliyle ne insanı, ne hak ve hukukunu ne de vatanını tanıdığını itiraf eden bu egemen zihniyete yakından bakmak, onu çok iyi tanıyıp aşmak gerekiyor. Bu zihniyet aşılardan Türkiye karanlıklardan, ilkelliklerden, barbarlıklardan ve tüm bunların ortak kısır döngüsünden kurtulamaz.

İnsanı dışlayan vatan anlayışı

Bir an için bu iki zatin zihniyetiyle soruna yaklaşalım; Bir yanda hak ve hukukuyla insan, öbür yanda vatan. Onların dışında, onlardan kopuk, hatta generalin deyimiyle onlardan çok sevilen, onların kendisine feda edilmeleri gereken bir olgu. Yani bir toprak parçası, bir mülk.

Eğer vatan insandan, onun tarihsel, sosyal, siyasal, kültürel v.b. ilişkilerinden, hak ve hukukundan kopuksa ve tüm bunlardan önce geliyorsa "toprak parçası bir mülk" olmaktan başka bir anlama gelmez.

Türkiye'de egemen zihniyet hep böyle düşündü, hep "toprak parçası mülk"ü bütün varlık ve ilişkileriyle insanın önüne koydu. Bu nedenle hep vatanın bölünmez bütünlüğü diyerek bu topraklar üzerinde yaşayan insanları en ilkel, en kaba ve acımasız ilişkilere layık gördü. Türkiye de, bu nedenle, hep üzerindeki insanların birbirlerine zorla tahakküm ettikleri, birbirlerinin hak ve hukuklarını gaspettikleri, güçlünün; uygarlık ve insanlıktan nasibini almamış olanın başkalarına zorla tahakküm etmeyi kendisine hak saydığı ve bütün bunların doğal karşılandığı, egemen yaşam felsefesi olarak kıymetlendiği "bir toprak parçası" oldu.

Peki sonuç ne oldu? Sonuçta toprak bölünmedi. Egemen zihniyet, bunu, başarı diye topluma yutturdu. Oysa hak ve ilişkileriyle donanımlı insandan kopuk olarak vatan, yani "toprak parçası" nasıl bölünecekti ki? Yer küre parçalanmadan, "Türkiye" denen toprak bölünmezdi ki! Bölünmesi mümkün olmayan bir şey bölünmedi.

Peki onun karşısına konan insana, hak ve hukukuna, varlık ve ilişkisine ne oldu? İşte o konuda o kadar çok şey söylenebilir ki: bölünüp parçalanmışlık, savaş, kan, ölüm, gözyaşı, sürgünler, vahşet, açlık ve her türlü biçiminde moral değerlerin dejenerasyonu, çöküntüsü... İnsanın başına gelenleri anlatmak için sıralanabilecek benzeri daha binlerce sözcük...

Bir vatan düşünün ki üzerindeki insanlar, insan olmanın, hatta canlı olmanın verdiği haklardan yoksun, insanlararası ilişkilerde hak, hukuk değil, "dağ kanunu" denen keyfilik yaşanıyor. Yani gücü yeten yetene... En büyük yalan ve riyakarlığa o toplumun en etkin ve yetkinleri başvuruyor. Böylesi bir vatanın, hayvanları koruma altına

almak için dünyanın herhangi bir yerinde oluşturulan bir milli park kadar bile anlamı olabilir mi? Asla! Milli bir park, bitkisel örtüsü ve canlı yaşamıyla koruma altına alınan, korunup geliştirilen bir doğa parçası olarak karşımıza çıkıyor. Peki generalin zihniyetindeki vatan böyle mi? Ne gezer. Türkiye, Irak ve İran'a ya da Rusya'ya, eski Yugoslavya'ya bakın öyle olmadığını hem göreceksiniz.

Durup düşünmek lazım: generalin zihniyeti, Türkiye'de hala nasıl oluyor da egemen zihniyet olabiliyor? Nedenler konusunda burada fazla iddialı olacak değilim. Ama kimi bulgularım var, onları belirtmek istiyorum.

Pek çok konuda olduğu gibi, insan, insan hakları, bu haklara dayalı hukuk devleti ve demokrasi algılamaları konusunda da Türkiye insanı Batı'dan aktarmacıdır. Aktarmak demek, olguyu soyutlayıp tanımlayan, genelleyen somut olay ve belirtileri yaşamadan, başkalarının bunları yaparak oluşturdukları sonuçları soyutlanmış, genelleşmiş haliyle kendine alıp uygulamaya çalışmaktır.

Türkiye hem insan tanımını hem de demokrasi ve hukuk devleti kavramlarını soyutlanmış biçimiyle Batı'dan aktardı. İnsanın, hukuk devletinin ya da demokrasinin somutta, kendi özgünlüğünde de ne anlama geldiğini kavramaya çalışmadı. Bu nedenle de ne insanı, ne demokrasiyi, ne de hak ve hukuku ta-

nyabildi.

Kuşkusuz bu belirtilerim en iyi niyetli çabalar biçimindeyken böyle oldu. Çoğu kez iyi niyetli çabalar içinde bile olunmadı, göstermelik insan hakları ve demokrasi şovları yapıldı.

Somut insan

"İnsan" ne demek diye sorsam, ço-

Türkiye'de bir insan kadın, erkek ya başka bir cinsiyettendir. Çocuk, genç, olgun yaşta ya da yaşlıdır Anne, baba ya da evlattır Kürt, Türk, Arap, Laz, Çerkez ya da başka bir milliyettendir. Ona göre de bir dili, bir tarih ve kültürü vardır. Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Yezidi ya da ateisttir. Sunni, Alevi ya da Şiidir. Hanefi ya da Safiidir. Nakşibendi, Kadiri, Nurcu ya da Vahabidir. Laik ya da dincidir. Ya da hem laik, hem Kemalist, hem de dindardır

ta ya da yaşlıdır. Anne, baba ya da evlattır. Kürt, Türk, Arap, Laz, Çerkez ya da başka bir milliyettendir. Ona göre de bir dili, bir tarih ve kültürü vardır. Müslüman, Hıristiyan, Musevi, Yezidi ya da ateisttir. Sunni, Alevi ya da Şiidir. Hanefi ya da Şafiidir. Nakşibendi, Kadiri, Nurcu ya da Vahabidir. Laik ya da dincidir. Ya da hem laik, hem Kemalist, hem de dindardır. Belki de Kemalizm sevmeyen, benimseyen laik bir dindardır. İşçi, köylü, tüccar, işveren, memur, sanatçı, öğrenci, sporcu ya da işsizdir. Muhafazakar, liberal ya da sosyal demokratır. Belki de Türk ya da Kürt milliyetçisidir. Ya da her türlü milliyetçiliği red eden bir enternasyonalist, kozmopolitist ya da ümmetçidir. İstanbullu, Diyarbakırlı, Edirneli ya da Adanalıdır. Kentte ya da köyde oturmaktadır. Dağlık, ovalık ya da ormanlık bir yerde yaşamaktadır.

Galatasaraylı, Fenerbahçeli ya da Beşiktaşlıdır. Futbolu, basketbolu, yüzme, ata binmeyi, kırlarda dolaşmayı, okumayı ya da pul koleksiyonu yapmayı, belki de astronomiyle, yeni buluşlarla ya da falcılıkla ilgilenmeyi seviyordur.

Dolmayı, bulgur pilavını, kuru fasulyeyi, çığ köfteyi ya da hamburgeri sevmektedir. Belki ayran, su, rakı, ya da viski içmekten hoşlanmaktadır. v.s. v.s.

İşte somut insan, bütün bu özellikleri ayrı ayrı barındıran, sözkonusu özellikleri başka insanlarla paylaşan, bu anlamıyla belirtilen ortak özellikler etrafından o insanlarla sosyal bir gurup oluşturan, bütün bu özellikleri yaş-

mayı, geliştirmeyi isteyen ve buna hakkı olan varlıktır. Eğer onu böyle görmüyor ve düşünmüyorsanız, sizin görüp düşünmeye çalıştığınız insan Türkiyeli bir insan değil, çok soyut, hayali bir insandır.

Demokrasi

Türkiye insanı "demokrasi" algılamasını da söz konusu ettiğimiz aktarmacılıkla Batı'dan aldığı için onu da boz bulanık görürüz. "Demokrasi halkın kendi kendini yönetmesidir" ya da "iktidarın halkın çoğunluğunun oylarıyla işbaşına geçmesidir" der geçer ve demokrasiyi algıladığımızı sanırız.

Demokrasi, bizim insanlarımızın kafasında hep alıp üzerimize geçirdiğimiz bir giyecek gibi görünür. Kimimiz "dardır" der, kimimiz de "boldur" diyerek kahrolup gideriz. Nedense onu bizzat bir yaşam biçimi olarak; insanların birbirleriyle her türlü ilişkilerini bir biçimde düzenleyen bir ilişkiler sistemi olarak düşünmeyiz.

"Demokrasi bir devlet biçimidir" diyoruz. Ne kadar kaba, eksik, şekilsiz, tatsız, tuzsuz, olguyu tanımayan hale sokan bir tanım.

Demokrasi, "somut insan"ların ve özelliklerinden dolayı oluşturdukları grupların kendilerini özgürce ifade etmeleri, "somut insan"lıklarını özgürce yaşamalarıdır. Demokrasi, keyfilik demek olan sınırsız özgürlüğün önüne set çeken, birey ve grubun özgürlüğünün başka birey ve grupların özgürlüklerinin sınırlarını ihlal edemeyeceği yerde sınırlayan bir yaşam ve ilişkiler sistemidir.

Türkiye'de, demokrasi değil, keyfilik hüküm sürüyor: Türk, Kürtün ya da Lazın haklarını gaspetmiş; sivil ya da askeri bürokrasi, vatanı karşı her türlü kötü muameleyi reva görmekte; politikacılar ve büyük bürokratlar, vatanın vergileriyle oluşan devlet zenginliğini talan etmekte; har vurup harman savurmakta, işveren işçiyi, ağa köylüyü, satıcı tüketiciyi sömürmekte, devlet vatandaşı, erkek kadını, anne baba evladını, büyük küçüğü, öğretmen öğrenciyi, güçlü zayıfı döğmektedir. Bunu yapanlar kültürümüz de bu iğrenç gariplikleri doğal karşılamaktadır.

Bütün bunları ortadan kaldıracak olan demokrasidir. Demokrasi vardır diyebilmek içinse her şeyden önce devlet biçimi olarak demokrasiye gereksinim var, ama bu yetmez, demokrasiyi toplumun her alanında yaşamak gerek. Siyasal demokrasi, parti, örgüt ve kurumlar demokrasisi, aile demokrasisi, okul demokrasisi, işyeri demokrasisi ve mülkiyet demokrasisi olmadan "somut insan"ların gereksinimine yanıt verecek bir demokrasi gerçekleştirilemez.

Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı

Kuruluşundan bu yana iki yıl geçmesine rağmen bir türlü yasal statü kazanamayan Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı Sekreteri Yılmaz Çamlıbel ile vakfın sorunlarını konuştuk.

- Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı hangi ihtiyaçların ürünü olarak gündemleşti, nasıl kuruldu? Kısaca anlatabilir misiniz?

- 12 Eylül Askeri Cuntası'nın, Türkiye'de bütün yasaları ve bütün hayatı yeniden örgütlemesinden sonra, genel olarak bütün aydınlar arasında, bu 12 Eylül hukukunun nasıl gerileteceği ve hak hukuk taleplerinin her toplumsal kategori için nasıl kolay savunulacak bir duruma getirileceği konusunda çok yoğun tartışmalar yapıyordu. Kürt aydınları içinde de genellikle şöyle bir görüş çok netleşmişti: Kürtler le-

gal zeminde, demokratik zeminde kendilerini ifade edemiyorlar. Devlet, bilinçli olarak Kürtlerin insani ve ulusal hak taleplerini ifade edecek bütün legal yolları tıkadı ve bu, Kürtleri; kaçınılmaz olarak illegaliteye itti. Bu alan da çok sınırlı dar bir alan. Kürt aydınları kendi halkıyla etkileşmek için başka kanallar kuramıyor o zeminde. Bunun parçalanması, bunun yok edilmesi, bunun dışına çıkılması ihtiyacı çok yoğun biçimde hissediliyordu. Yani Kürt aydınları kendilerini ifade edebilmek için demokratik, legal zeminleri kullanmak ihtiyacı içindeydiler. Ve bunun yapılabilmesi çeşitli organizasyonlar kurulması gerektiği fikri çok yaygın bir biçimde tartışılıyordu aydınlar arasında. İşte tam bu tartışmaların doruk noktasına ulaştığı 90'lı yıllarda Saddam rejiminin Kürtler'e yönelik kimyasal silahlı

● Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı yasal olarak te-
kez önünde "Kürt" kavramı bulunan bir kuruluş
durumunda Vakıf, uluslararası yargı kurumlarına
ister

saldırıları sonucunda, aşağı yukarı bir milyon civarında Kürt, İran ve Türkiye sınırlarına dayanmışlardı. Bu çok büyük bir etki yarattı bizde. İstanbul'da yaşayan Kürt aydınları olarak acaba biz bu yurttaşlarımıza, vatandaşlarımıza nasıl yardım da bulunabiliriz düşüncesiyle yan yana geldik ve "Soykırımı Önleme Komitesi" adı altında bir komite kurduk. Bu işler bittikten sonra "Acaba bu çalışmalar kalıcı bir organizasyona dönüştürebilir miyiz?" diye bir tartışma açıldı. Ve İstanbul'da 60 civarında Kürt aydınının katıldığı bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda bu konu tartışıldı. Gelen bütün katılımcılar bu tür çalışmaların sürekli yapılabilmesi için kalıcı bir organizasyon kurulması ihtiyacını belirttiler. Ve orada yapılan bir seçim sonucunda 20 kişilik bir komite kuruldu. Ve bu komiteye de Kürt Hak ve Özgürlükler Girişim Komitesi adı verildi. Beyoğlu 3.

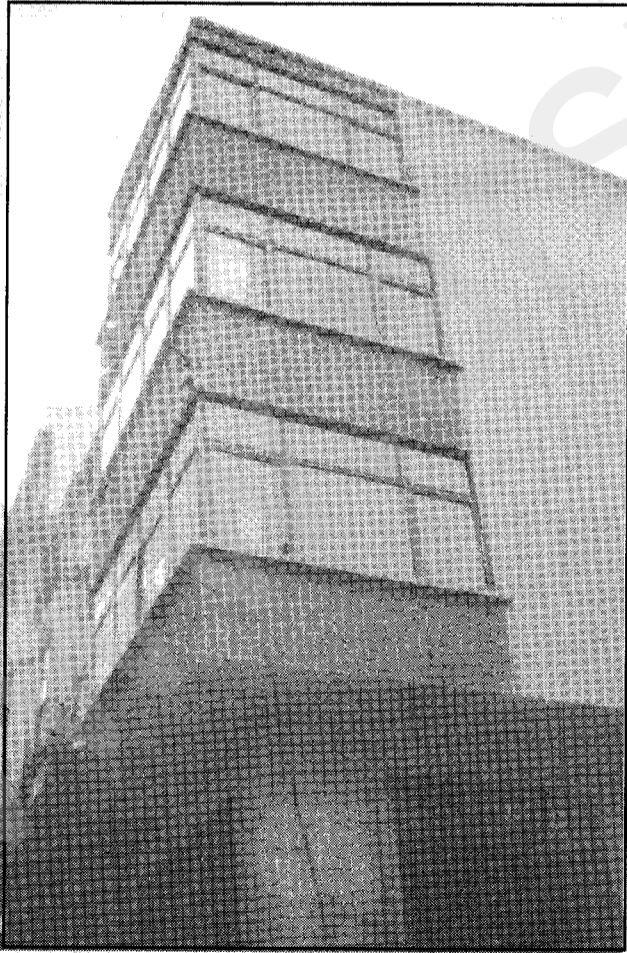
Asli Hukuk Mahkemesi'ne kuruluş için başvurduk. Mahkeme vakıf senedinin Vakıflar Yasası'na uygun olup olmadığı konusunda fikrini almak üzere, dosyamızı Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne gönderdi. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görüşü olumsuzdu bu konuda. Türk Medeni Kanunu'un 174. maddesinin ikinci bendine göre, ki o madde de şöyledir: "Ahlaka, edebe, milli menfaatlere aykırı ve bir cemaatin menfaatını korumak amacıyla kurulan vakıflar teşkil edilemez!" maddesine istinaden teşkil edilmemesi gereği konusunda fikir beyan edildi. Ama buna rağmen mahkeme heyeti teşkil işlemimizi red etmedi. Kendi isteğiyle bilirkişiye havale etti. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden bilirkişi olarak, 3 tane profesör atandı. Ama iki kere tenkit edilmesine rağmen mahkeme tarafından bu bilirkişiler dosyayı incelemek ve bilirkişilik yapmaktan kaçındılar. Yani kısa-

cası, Kürt sorunu öylesine terörize edilmiş bir durumda ki bu korku adliyeyi de etkisi altına almış. Yani hakim insiyatif kullanıp karar veremiyor, bilirkişi cesaret edip böyle bir dosyaya bilirkişilik yapamıyor. Herkes sanki aidsliymiş gibi bilirkişilik yapma cesaretini gösteremedi profesörler. Ama en sonunda Hüseyin Hatemi bilirkişiliği kabul etti. Ve bu bilirkişinin verdiği rapor doğrultusunda biz vakıf senedini bilirkişinin istemi doğrultusunda yeni baştan düzenledik. Revize ettik. Ve Mahkeme'ye verdik. Biz 100 milyon lira bloke etmiştik bu iş için. Bunun az olduğu iddiasıyla mahkeme bunu 300 milyona çıkardı. Biz onu da Vakıflar Bankası'na bloke ettik. Belgeyi Mahkeme'ye sunduk. Artık karar aşamasına gelinmişti. Yani Beyoğlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi iki yıla aşkın bir süre

bu dosyamıza baktı. Bilirkişiye inceletirdi. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün görüşünü aldı. 100 milyonu 300 milyona çıkardı. Bütün bunların hepsini yerine getirdik. Tam karar aşamasında bir sürpriz karar verildi, ve görevsizlik kararı alındı. Oysa ki doğal olan şudur; bir hakim önüne gelen bir dosyayı önce "Acaba bu benim yetkimin içine girer mi?" diye bir bakar. İlk bakacağı şey budur. Her ne hikmetse en sonunda görevsizlik kararı verdi. Be-

yoğlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nden Bakırköy Asliye Hukuk Mahkemesi'ne gönderdi. Gerekeçli kararında vakfımızın kurucularının büyük bir çoğunluğunun Bakırköy'de oturduğu iddiasına yer verildi. Oysa ki 8 kişi orda oturuyor. O gerekçeyle Bakırköy'e gönderdi. Bizim vakfımızın kurucularının çoğu (23 kişi) Diyarbakır'da oturuyor. Bakırköy Asliye Hukuk Mahkemesi de dosyamıza bakmadı. Kendisini yetkili bulmadı. O da red etti. Ve şu

● Kısacası Kürt sorunu öylesine terörize edilmiş bir durumda ki bu korku adliyeyi de etkisi altına almış. Yani hakim insiyatif kullanıp karar veremiyor, bilirkişi cesaret edip böyle bir dosyaya bilirkişilik yapamıyor.

Kürt hak ve Özgürlükler Vakfı'nın 4 katlı binası vakfa ait.

Özgürlükler Vakfı

edilmiyor. Tescil edilmesi durumunda devlet, ilk yasal olarak tanımış olacak. Tescil edilmemesi başvurarak uluslararası düzeyde tescil edilmesini bek!

anda uyuşmazlık mahkemesine Ankara'ya gitti.

- Vakfın yasal olarak halen askıda olması çalışmalarınızı etkilemiyor mu?

- Şüphesiz ki etkiliyor. Vakıflar ancak tescil edildikten sonra amacına uygun görev yapabilir. Onun dışında, tescil edilmeden böyle bir çalışma yapmak yasal olarak mümkün değildir. Ama biz kendimizi meşru kabul ediyoruz, meşru bir hakkı kullandığımızın inancındayız. Bu açıdan biz vakfımızın amacı doğrultusunda çalışmalar yapıyoruz. Ama bütün çalışmalarımızı yaptığımız

Bulgaristan'da Türkler azınlık bir halk. Orada ulusal-kültürel haklarını kullanamıyorlardı o zaman. Haklı olarak buna tepki gösteriyorlardı. Sosyalizmin dağılmasından sonra Türkler orada Hak ve Özgürlükler adı altında bir siyasi parti kurarak, Türkler'in insani ve ulusal haklarını savunmaya başladılar. Şüphesiz ki bu çok doğru ve anlamlı ve de haklı bir mücadeledir. Bizimki de buna çok benziyor. Kürtler burada bütün insani ve ulusal haklarından mahrum bir konumdadırlar. Tıpkı Bulgaristan'daki Türkler gibi. Onların duygularını biz çok iyi anlıyo-

rallarından birisi de hiçbir siyasi organizasyonla direkt temas içinde olmamaktır. Bağımsız bir kurum olarak yaşamayı temel edinmişiz. Ama biz bütün Kürt siyasi çevrelere saygılıyız, onlara eşit mesafedeyiz. Ama hiçbirinin görüşünü de asla kabul etmeyiz. Burası bağımsız kişiliği olan bir ulusal-kültürel kurumudur. Politik kurum değildir. Bir kültürel kurumdur. Ancak bir kültür kurumunun gerektiği ölçüde kültürel-siyasi anlayışı da elbetteki vardır. Yani biz Kürt'lerin ulusal haklarını, kültürel haklarını savunurken bir yerde asimilasyoncu po-

● Biz kültürün yanında Kürtlerin meşru hak ve hukukunu, ulusal hak ve hukukunu da savunmayı, Kürtlerin ulusal haklarına yapılan saldırılara karşı çıkma gibi bir görevi de kendimize ilke edinmiş durumdayız

Çünkü; eğer devlet bağlantılı ise devlet ne diye 3 yıldır kendi kurduğu bir kurumu yasallaştırmıyor. Bence böyle ithamlar ben merkezci. Şimdi bu kurucularımız aşağı yukarı Türkiye'nin her yöresinde yaşayan demokrasi, insan hakları ve ulusal haklar için kendilerini kanıtlamış saygın insanlardır, onurlu insanlardır. Diyebilirim ki, Kürt halkı içerisinde çıkmış en kaliteli tabakadır. Şerefli insanlardır. Böyle nite-

likleri olan, ömrü boyunca demokrasi, insan hakları için mücadele veren bu insanlara yönelik bu eleştiri, hem insafsız hem de haksız bir eleştiridir.

- Gerçekleştirmeyi umduğunuz

98 kurucu üyesi bulunan Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı, kuruluşunu bir kokteyl ile kamu oyuna açıkladı.

Bu sayfada kullanılan fotoğraflar vakfın arşivinden alındı.

Yılmaz Çamlıbel, Vakfın Genel Sekreterliğini yapıyor

çalışma programınızı kısaca açıklar mısınız?

- Biz ümit ediyoruz ki Vakfımızın tescili gerçekleşir. Bu gerçekleştiği takdirde, bizim amacımız; Kürt Edebiyatı, sanatı, kültürü, sosyolojisi üzerine bilimsel-akademik nitelikli çalışmalar yapmaktır. Kürt dili üzerine çalışmalar yapmaktır. Şu anda Vakfımızın bünyesinde müzik çalışmaları, tiyatro çalışmaları yapıyoruz. Ressam arkadaşlarımız var. Onlar kendi meslekleriyle ilgili çalışmalar yapıyorlar. Zaman zaman toplantılar düzenliyoruz. Bazı anmalar, bazı akademik konferanslar veriyoruz. Ve öğrenci bulduğumuz zaman da Kürtçe dil dersi veriyoruz.

mız söylenemez. Tescil edilmeden para olanaklarını sağlamak mümkün değil. Böyle olunca da amacımız doğrultusunda büyük boyutlu çalışma yapmamız mümkün değil. Buna rağmen biz yine de bazı çalışmalar yapıyoruz. Kendimizi meşru kabul ediyoruz. Ama bu çalışmalar da yasal açıdan baktığımızda açıkça suçtur. Ama biz kendimizi suçlu kabul etmiyoruz.

- Bulgaristan'da hemen hemen aynı adı taşıyan benzer bir çalışma var. Aranızdaki benzerlikler ya da ayrılıklar nelerdir?

- Doğrusu şu ki: bu iki hareket siyasi çalışma dışında birbirine gerçekten çok benzeyiyorlar. Çünkü

ruz. Aynı duyguları, aynı düşünceleri, aynı ezikliği hissediyoruz. Ama sadece bizim onlardan farkımız, bizim oluşturduğumuz kurum bir siyasi kurum değildir. Bir ulusal-kültürel kurumdur. Ama biz kültürün yanında Kürtlerin meşru hak ve hukukunu, ulusal hak ve hukukunu da savunmayı, Kürtlerin ulusal haklarına yapılan saldırılara karşı çıkma gibi bir görevi de kendimize ilke edinmiş durumdayız. Nitekim Vakfımızın ismi de bunu gösteriyor.

- Vakfınızın siyasi kuruluşlarla ilişkisi var mı?

- Bizim vakfımızın hiçbir siyasi organizasyonla ilgisi yoktur. Zaten bizim Vakfımızın vazgeçilmez ku-

litikaya karşı çıkıyoruz. Kürt ulusal haklarına yapılan saldırılara karşı çıkıyoruz. Onların gaspına karşı çıkıyoruz. Bu bir siyasi partinin, siyasi anlayışı değildir. Biz kültürel bir kurum, bağımsız bir kurumuz. Bir Kürt kültür kurumu, olabildiği ölçüde, kendi anlayışı, hedefi doğrultusunda elbetteki siyasi yönü de olan bir kurumdur.

- Vakfınızın icazetli bir kurum olduğu, devletle iç içe bir kurum olduğu gibi iddialar var. Ne diyorsunuz?

- Efendim, şimdi bunlar yanlış ve haksız ithamlardır. Ne yazık ki bunları zaman zaman duyuyoruz.

'NE DEMA GUL KIRRİN Û FIROTINÊ YE'

Erdal OZ

Wergêr: Felat DILGEŞ

Dê ev sitrana xweş jî bê jibîrkirin
Di nav êş, xwîn û qirkirinan de
Dema berbiba bibin rojên ku em dijîn
Vê pirsê mutlaq tê bipirsî:
Ji me çi ma, ji me çi ma li pey?

Onat Kutlar

I.

Hatin û çî yî xweş hebe pelçiqandin.

Çî yî xweşiktir hebin, hatin li pêş me rawestî û ji dîtina me re bûn asteng.

Ev kî bûn? Ev dagirker? Ev zêlî-qqoq? Ev 'Yaqûbên ku bêyî bangkirin hatin?'

Gotin ku em bi hemû tiştî dizanin.

Hinek ji yên bêqirewat bûn ku digotin ji vê demê bi şûn ve fikirîn ne pêwîst e; çimkî li ser navê hemû mirovatiyê, li ser navê tiştên ku ewê bibin, herî baş û herî rast ji alî wan ve beriya sedan salî hatiye fikirîn û dîtîn; ev, yek bi yek di kitêbê de hatine nivîsîn, ji ber vê yekê li ser navê welat û civatê afirandina fikrên nû beredayî û bi xesar in.

Hinek jî yên bi qirewat ên ji kirinên xwe ewle bûn ku digotin, emê hemû rastiyan welatên pêşveçûyî yên دنیا hemdem bi mējiyekî hemdem fêm bikin û bêyî ku xesarê bigihînin nasnameya xwe ya dîrokî û neteweyî bînin welatê xwe. Yê ku xwediyê mējiyê herî

pêşverû, herî hemdem û herî baş difikirin ew in. Bêrawest dubare dikirin ku bi bêtirsî ew notirvaniya komara layik û 'Parvenebûna yekîtiya gel û welat' dikin û li ramanên nû, li mafên nû û li azadiyên nû ew xwedî derkevin.

Tev ew peyivîn. Me dengê xwe dernexist.

Em çiqas bêdeng man ew evqas peyivîn.

Dema ku em bêdeng jî man ji me hes nekirin. Çimkî em difikirîn.

Tiştê ku herî pirr jê ditirsîn jî ev bû.

Armanca wan avakirina civatek bêdeng bû. Bi pirranî di vê yekê de bi ser ketin.

Ji bo ku civateke ku ji mirovên ku nafikirin ava bikin, hemû hêza ku kete destê wan bi kar anîn. Perwerde, ji bo gihandina mirovên bêdeng birêxistin. Zagonan, ji bo bêdengkirin, tirsandin û serî danîna çekirin û emilandin. Di ciyê aqil de ji bo ku baweriya kevneperest bi cih bikin, di ciyê ronahîdarbûnê de, ji bo ku bi qayideyên hezar sal berê (civatê) îdare bikin bingehên zexm danî û li ser avahiyên bilind damezirandin.

Yên ku li dijî derketin, yê ku ramanên xwe bayan kirin girtin û avêtin girtîgehê; bi wan şikence kirin, li wan xistin, kuştin û ew di dar de kirin.

Em kêm bûn. Ez dizanim.

Em kêm bûn û hê jî em dixwazin ku dev ji vî şerî bê berdan. Em aştî, demokrasiyê û azadiya ramanî dixwazin.

Çî ye azadiya ramanî? Û li ser navê kê?

Civatek wusa afirandin ku, hê jî haya beşêkî mezin ê vê civata qirasê ji vê mefhûmê tune. Girseke wusa

● Tev ew peyivîn. Me dengê xwe dernexist.
Em çiqas bêdeng man ew evqas peyivîn.
Dema ku em bêdeng jî man ji me hes nekirin.
Çimkî em difikirîn.

Tiştê ku herî pirr jê ditirsîn jî ev bû.
Armanca wan avakirina civatek bêdeng bû.
Bi pirranî di vê yekê de bi ser ketin.

afirandin û ew bi awayekî wusa perwerde kirin, bi awayekî wusa di xew re kirin, bi awayekî wusa di tengasiyan re derbas kirin û ew tam dan nav şerekî jiyanê yê wusa ku, komek biçûk a hindikanî ya ku azadiya ramanî dixwest jî li dûriyek wusa man ku ew nikaribûn wan bibînin û dengê wan bibîhizin.

Em hindik kirin, em kirin rewşeke hindikanîbûnê

Em bûn civatek ku bi lez qelebalix dibe, lê bi lez ber bi paş diçe û bi tenê dimîne.

Hatin û çiyî xweş hebe pêpas kirin.

II.

Di Çileyê Paşîn a sala 1995'an de piştî bûyera Onat Kutlar em bûyera Yaşar Kemal jî jiyan. Du bûyerên ji hevdu biêştir.

"Ew mirovên baş, li wan hespên rind suwar bûn û lîxistin çûn" (1) Ji bo ku bi me weha nedin gotin, komek nivîskarên ku hejmana wan çiqas diçe kêmbûn, hatine ba hev, ji

Di rojên- pişt re rojnameyên din jî, li hember banga Yaşar Kemal a aştiyê derketin û ji şerê ku dom dike re, bi awayekî dizî an vekirî pişt derketin. Bi van nivîsan armanca ev bû: Yaşar Kemal parvekerê bû. Ji bo ku Xelata Nobelê bigire welatê xwe ji Rojava re gilî kiribû. Ew rasterast xayinek bû.

Em ji ramanê re azadî dixwazin ha! Ji bo kê?

Ev ne ji bo wan nivîskarên ku nav û dengê wan ji wan mezin tir e û lê dixebtin ku hostayê zimanê me, Yaşar Kemalê ku li hemû derên dinê tê naskirin nedin peyivandin û dengê wî bibirin. Ew yê ku evqas jî welatê xwe hes dike, evqas jî nêz de tê naskirin, di romanên xwe de bergehên mirovên nemir ên ji vî welatî diafirîne, yê ku ji dil naxwaze mirovên welatê wî- ji kîjan nîjadê tîn bila bîn- ceng bikin, bimirin, yê ku bi daxwaza weletakî ku bi birafî tê de bê jiyîn û bi aşkerayî aştiyê dixwaze, yê ku ji bo welatê xwe yê ku pirr

Di şerê ku dom dike de evqas can hatiye hundakirin, evqas gund û daristan hatine şewitandin, evqas mirov li ber koçkirinê mane, evqas mirov hatine girtin, evqas mirov hatine kuştin; em ji mafên mirovî re hûrmetê jî kê dixwazin, ji bo kî dixwazin.

bo ku bikaribin ji çuyina welat a xerab re bibêjin bes e, astengên li pêş ramanê bîn rakirin, pêşiya demokrasiyê bê vekirin, pîvanên gerdûnî yê mafên mirovî bîn hesibîn, wextek zûtir dawî li şerê xwîndarê birayanê dayin, ji bo ku bikaribin hevîviya rojên pêş bastir û ji jiyanê re destdayîtir bikin, biryara çekirina kitêbeke bi hev re dabûn. Li gel gelek edebiyatnasên heja Yaşar Kemal jî du nivîs ji bo vê kitêbê nivîsîn. Hê beriya ku kitêb derkeve, ji van herdu nivîsan yekê, li ser daxwazê, da kovarek Alman a ku pirr tê firotin. Ev nivîsa ku di kovarê de bi awayekî kurtkirî hat dayin, bi lez û bez û ji ser ve ji bo Tirkî hat vergarandin û di rojnameyek me ya rojane de hat çapkirin. Lê bi hîlebaziyeke wusa çap kirin û genîtiya xwe nîşan dan û bi fersanda sixêfên ku mirov nagire devê xwe êrîşî Yaşar Kemal kirin.

jê hes dike parve nebe, dixwaze vê çuyinê bide rawestîn. Ji xwe hewcedariya wan ji azadiyek weha ra nabe. Ji xwe ew azad in. Ge di vê rojnameyê de tîn dîtî û ge li wê rojnameyê; ge di vê qanala televizyonê de bejna xwe nîşan didin û ge jî di wê qanalê de. Di siya bavên pere de li ser hev berê xwe didin aliyan cihê û nobet diguhêrin. Ew, bi "ew yê din" re bi vî awayî jî çuyina ve sazûnamê hes dikin. Hûn ji mebûsan cihêtiya wan a ku di ciyê 'hakem' de 'haakem' di, ciyê 'laik' de 'laayik' dibêjin neniherin, 'hakem' jî, 'laik' jî rast dibêjin; lê ev ne ji ber Tirkî xweş bikarîna wan e, ji hostayiya wan a li ser hev nivîs nivîsîne tê. Gava ku hûn xêliyê rakin, hûne bibînin ku wusa cihêtiyek wan ji pirraniya li parlamentoyê tune. Bi qasî ku ji berê ve bibînin jî in û dibînin ku ewê ramanên cihê,

dîtînen cihê bikaribin bibin talûke û gava ku ev sazûmana xerab bikeve pergalekê, ewê jî ji berjewendiyên xwe bibin. Bi qasî ku riya aqil bibijêrin bi aqil nebin jî, bi qasî ku riya menfaetê bizanibin jîrîtiyek wan a pratîk heye. Tiştê ku ji bo wan giring e ne demokrasiyê, azadiya ramanî, mafên mirovî, birafî, aştî û filan e;

tiştê girîng hezar salî jiyana marê ku ewê xesarê nede wan e. Divê serê marê ku xwe nade ber vê yekê bê pelçiqandin; 'li ciyê ku hat dîtînen bê pelçiqandin. Wan jî wusa kirin.

Ku wusa be, ji bo kê azadiya ramanî?

Şerê xwîndar dom dike.

Ji butça sala 1995'an ji bo vî şerî 425 tîrîlyon hatiye qetandin. Ku wusa ye, em ji bo kê aştiyê dixwazin. Li ciyê ku evqas pere ji bo şer hatiye qetandin, bingeha madî ya ku ewê şer saleke din ji dom bike hatiye şewirîn, em aştiyê jî kê û ji bo kî dixwazin?

Di şerê ku dom dike de evqas can hatiye hundakirin, evqas gund û daristan hatine şewitandin, evqas mirov li ber koçkirinê mane, evqas mirov hatine girtin, evqas mirov hatine kuştin; em ji mafên mirovî re hûrmetê jî kê dixwazin, ji bo kî dixwazin.

Li dadgehên ku bi selahetiyên serdest li ser kar in 1700 dozên sûcên ramanî hatine vekirin, di dema ku 500 hezar meznûnên van dozan tîn mehkûmkirin de, em ramana azadî jî kê dixwazin, ji bo kî dixwazin?

Ew demokrasiya ku baweriya me pê heye û em çareseriya van hemûyan jê dikin li kuderê ye? Ew welatê bihuşt li kuderê ye?

Çiqas diçe em kêmbûn.

Dengê me çiqas diçe tê birrîn.

Bi vê çuyinê kêmtirbûna me muheqqeq e.

Bi dîtina wan boşahiyên bêpîr û paşdameyî...

Bi bihistina wan dengên buhurî, bi zeng, cîrnexweş...

Û li ber van hemûyan bêdeng mayin...

Na, em naxwazin ku ev welat bê parvekirin.

Em kevneperestiyê naxwazin.

Ji kuderê tê bila bê, em şidekê qet lê qet naxwazin.

Baweriya me hê jî, di gel ku em kê jî dibin bi pêwistiya zêdebûna me ye.

'Ne dema gul kirrîn û firotinê ye'

Em dîsa sitrana xwe dibêjin.

* Ev nivîs ji kitêba Duşunce Ozgurlugu ve Türkiye (Azadiya Ramanî û Türkiye) hat sitandin. Weşanên Can, Sibat 1995, Stenbol

(1) Romana Yaşar Kemal a ku ez pirr jê hes dikim, Cînayete Çarşıya Hesinkeran bi vê hevokê dest pê dike.

Çiyayên Aza Kurdan Hew Dihewênin

TORÎ

Kes an gel biqasî azadbûyina xwe xwedîrûmet in. Hege kes an gel di warê aborî û rêzanî de azad bî, ji aliyê rûmeta xwe ji kes an gelên azad paşvetir in. Rûmet, di bin serweriya kes an dewleta de de bi piranî dimelesî. Melisîna rûmetê kes an gelan bi xwe ra diperçiqênî. Mefera geşbûyînê nadî kes an gelan. Serên wanan her tim tawandî dihêlî.

Gelê Kurd, ji destpêka dîroka xwe ve, di bin serweriya pêrgala xwe ya civakî eşirtiyê de ye. Dewlet an imparatoriye ko ko ji aliyê eşîrên ripinên Kurdan hatî damezdandin, ji sala berî mîladê 3 hazaran, ta berî mîladê sala 35'an dom kir. Ji wv warê pê ve Kurd di pergela eşirtiyê de, bi dewletên din ra jiyayan. Berî hingî, ango di heyama dewlet an imparatoriyan de ji pergala Kurdan ya civakî eşirtî bû. Di van heyaman de serokên eşîran qiralên bajarên navçeya bûn. Bi vî awayî pergela eşirtî bi Kurdan ra ji destpêkê ta roja me hat.

Li gel pergala eşirtiyê Kurd, ketine bin serweriya şexîtiyê. Di sala piştî mîladê 1860'an pê ve sêxên ola Islamê, bi destê siltanên Osmaniyan, di jiyana Kurdan de cih girtin. Bi vî awayî Kurd xistine nav çequberkê. Ji aliyekê serokê eşîran, ji aliyê din şexên ola Islamê, bi tev giraniyên xwe, xwe berdane ser çeng û milên Kurdan, wanan bi xelekên pergela xwe hişk girêdan. Kurd dema ko serê xwe hilda, li derdora xwe meyizand, wanan li pêşberî xwe de dît. Ya herî xerab, dema ko Kurd ji tangayiyê derketin, ketine farahiyê, te dît ko hewalin hatine serê wanan. Bi derketina hin bûyeran te dît eşîr û bavikên Kurdan rahiştine hevdu, malik li hevdi birine miratê. Ta ko hişen wanan hate serên wanan, têgihan ko ew bûyer ji aliyê van kesan hatine aferin, lê li kirinê tiştek nemayi bû. Vêna jî di berdine ser yên ko ji qedera xwedê derketî ber wanan. Di taliya van bûyeran de gel hineke din xêzan, serokên eşîran û şexên Islamê hej bihêz diderketin holê.

Xelekên pergela eşirtî û şexîtiyê ji ser çengên Kurdan mîdekê şist bûn. Eşirtî hey temena xwe nedagirti bû. Ew bi awayekî qels jî bî, wê mîdekî din jiyana xwe bidomandana. Lê şexîti hîno hîno li ber windabûyînê bû. Kes hew bi eniya şex sund dixwar. Di heyama benderan de hew dengê erebaneyên mirîdan di nav gundan de, li serê benderan de dihate bihîstin. Di van deh salan de hêzine din cihên sêx û mirîdan girtin. Lê vî carê di destên wanan de ne erebanê, çek hebûn. Didine ser malan, wan malan qir dikin. Ji nişka ve derdekevîne pêş kesan, mîjîyên wanan bela dikin. Taliya van tevgerên xwe, xwe didine aliyekî. Kes nizanî bê ki nê. Bi vî xefbûyînê jî tirsê dixine ser dilê kesan. Mixabin ev kesên ko bi vî awayî li hember wanan dilivin, kesên bêçek in. Neçar in. Mefera parastina giyana wanan di destên wanan de nînin. Dewlet jî li wanan bizankî xwedî dernakivî. Ya ko li wanan dimînî, rav e. Ew jî ne tev. Yên dewlemend vî meferê dibînin û riyên bajarên Enebolê digirin.

Li gel va herdu hêza, dewlet, derî leşkeran, dîsa di wergirtinên leşkeran da kurtêlxwer (kesên xwefiroş) li hember Kurdan derxistine holê. Ev kurtêlxwer bi çavsoyîyekê didine ser gund û bajarên Kurdan, disawitênin, diruxenin û dikujin, ko bi destên wanan ve berdî, wê tev Kurdan qir bikin. Dest diavêjine keç û jinên Kurdan, wanan bi destên xwe yên kîret dilewitênin. Armanç, bêrûmetkirina Kurdan. Di vî rawşê de Kurd bêhavlî in. Li kirinê di destê wanan bitenê rav dimînî. Ew jî kesên dewlemend, ango kesên hema ko mefera ravê di ber destên wanan de heyî. Yên din xwe bi tevayî dispêrinine wan hêzan.

Kurd bi mida bi hazaran salan de li hember êrişên dewletên dagirker hilkişiyane serê çiyayên xwe yên azad. Bi vî yekê xwe li ber xeteran parastine. Dema ko ev xeter ji ber wanan rabû, dîsa divegeriyana gund û bajarên xwe, jiyana xwe, ew bi sepîrzetî bi jî didomandin. Lê rawş, layî ko me li jor der bir, ji binî hatiye guhertîn. Vê carê li hemberî bitenê ne hêzek, çar hêz hene. Dido ji van hêzan ji nav wanan bixwe derketine hole. Bi gotineke din xeter ji hinduru û derve derdikevî ber. Lewma mefera wanan derketine çiyayên xwe yên aza nemaye. Xwe sipartine dilovaniya Xwedayê bêhevî.

Gava ku mirov mitirbê bê ribab be!..

Laleş QASO

Çi ye ev mitirbiya beribabî? Di nav civata Kurdî demekê de dualî mitirb hebûn: Alîyekî bi ribab, alîyekî jî bêribab distira. Min bi xwe li van herdu dangan jî guhdar kirîye. Dema ku mitirbê bêribab di civatê de distira, dengê mitirbî bi carekê ve derdiket hole dibû mihelmkiya Mêrdînî; ziman û deng ji yê civatê cihê bêfesa, hinera dengbêjan dixist buhayê lûlka eş, eşq û jiyana bi ked, meqes dikir û êrîş tanî mejî. Ji vî dengî me jî dikir aman! Dengê mitirb wilo ewqasî eşkence dida mirov! Civatê fedî dikir ku jê re bibêje, "Mitirbê delal oof, sitiranê qut bike ne bêje!" îcar yek bi yek ji ber mitirb, qûna qûna dibûn. û wilo civat ji hev belav dibû. Civat ji ber mitirb belav bûye kesek li hindur nemaye û tew mitirbê me hîn ji xwe re distirê jî. Mitirbê bi ribab civat mîşinî dikir; te digo qey herkes bi derba xencerê deh birin di canê wî de vebûne, mitirb bûye melhema birînan ku wilo, civat ji deng dibiliya û bi dengê ribab û sitirana wî serxweş diket û disuhurî. Gava sitiran diqedand guhdaran ew dişêkirand û doza ku sitiranekê din ji wan re bibêje lê dikirin. Mitirb û bêribab nabe. Mitirbiya bi ribabî xweş e.

Rêxistinên me, li gor min, ji Kurd re hîn mîna mitirbên bêribab distirên. Hin ji me; sosyalîzm têkçûye, tiştek li holê nemaye û bi ewqaske xwe rabûne dibêjin ku, "Emê di dinyayê de sosyalîzmê damezirînin!" Xebata ku mirov xelkê xwe bike sosyalîst an demokrat tiştek e û xebata ku mirov di dinyayê de sistema sosyalîzmê damezirîne tiştek e. Hem gava ku ev sosyalîzm bi Stalinî jiya ba, ewê dîsa jî ne karê Kurd, karê karkirên Ewropî ba. Yanî dibêjim ku, doh jî me çewt dikir. Em Kurd bi mejiye xwe hîn gundî ne. Gundî ta ku gundî be tu carî nikare wek sosyalîstekî hemdemîn û bi namûsa sosyalîstî bifikire. Di warê felsefê de ez bi xwe jî hîn qomînîstekî Markîsî me. Belê gava ku min bo Kurd, nan di vî qomînîzmê de ne dît, ez bûme qomînîst çî wê derket ma ne ji xwe! Hîn ji me; bûye wek nexweşiyekê û ketiye canê wan ku her ji çend mehekî, navê rêxistina xwe ne guherînin. Kadîna kadîna berê ye, kils dikin ji me re. Mirov ne ku rêxistinên nû danamezirîne an navê rêxistina xwe naguherîne, belê ma ne divê ku îcar siyasetek mirovî nû û li gora konebaziya vî siyasetê di kiryarê de hin tiştan bike. Hinekan ji me bîst sal e ku bawerî bi xebata çekdarî a digel dîplomasiyê anîne û hîn jî dibêjin; "Heval hîn zû ye...!" Misilmanên Kurd dijmin yanî ên ne Xwedaî, av di hestiyê Kur de ne hişt, Kurd bêcîh û war li nav dinyayê û welatê Tirk belav bû û ên me hîn jî dikarin bibêjin, "Heval hîn roja pevçûna çekdarî ne hatiye!..." Ji eva wan miroj fêma dike ku ta Kurd hebin, ewê ranehijin çekan; roja ku Kurd qediyane edî nû wê rahîjin çekan. Ma ne ji xwe, gava Kurdistan di demeke ku agir bi ser de dibare bi jî û mirov jî xwediyê zihniyetek tivingî be û di vî demê de ranehije tivingê, ên wek min kurdperest jî dê bibêjin, xwediyên vî zihniyetê Kurd dixapînin, derwan bi Kurdan re dikin. Ji ber vî mitirbiya bêribab e ku îro gelek ji me, em wilo şerpeze ketine. Tiştên me û çewt pir hene. Belê ji van çewtiyan yek jê îcar ji qiyasê derketiye û serûqûnî hev bûye. Çi ye ev çewtiya me î herî mezin?

Emê xwe Kurd û serokên Kurd bibînin û emê bi Kurdî hîn nizanî bin bixwînin û di gel civata Kurd bi Kurdî bixwînin. Navê vî mitirbiya bêribabî ye. Gava ku tu bi civatê re bi zimanê wî ne axivî, ew civat

Wê qesmeriyên xwe bi te bike. Hem bi hev wî nakeve. Xêz bêqotk nabê, kab wê hemû li ber şeg û pegan biçîn. Qotk ji kabên herî girs e û di nav kaban de ji pêncî-şêst metrî diyar bike. Rêberên Kurd çima kirî bi hemû tiştên xwe ji Kurd bêtir ne kurdîr bin. Belê me rê li eva ku civatê wê em qirdik biditana bi devê tivingê girtiye. Mitirbên bêribab derî li ser civatê xiliqandine, civat xwe di şibakan re davêje; nig dişke, stû dişke sitiranê qut bikin û derî li ser civate vekin. Rêxistinên Kurd bi deh hazaran Kurdan, li cihêkî wek Elemanya û Diyarbekirê li hev kom dikin û bi Tirkî wan hedayet dikin. Civat Kurd e û rêberên vî civatê jî bi Tirkî civatê dilorînin. Derî me Kurdan kê wilo kiriye gelo? Doz doza Kurd e û reberiya vî dozê bi Tirkî dibê.

Beşikçî gotiye; "Mirov xwe çawa bibîne, mirov ew e" Yanî li gora fesala Beşikçî, yekî Tirk gava ku xwe dît, dikare bibe serokê temamê milletê Kurd. Ev ne gotineke nû ye. Qomînîstan ev gotin hertim di tewê siyasetê de xebitandine. Belê a bi dîroka millet de hin hêman hene. Mirov xwe li van hêmanan digire dipîve û dibêje: Tahir axa kurde xayîn e, Mûsa Enter welatparêz bû, Beşikçî Tirkekî demokrat û azadiyê ji Kurd re dixwaze û hwd. Mirov xwe çawa bibîne, mirov ne ew e. Dema mirov Tirk be, mirov çendî xwe Kurd bibîne, mirov dîsa wî nikare bibe serokê milletê Kurd. Rêberên Kurd wê nizanibin bi Kurdî, belê ji ber ku xwe Kurd dibînin wê dikaribin bibin serokên Kurd. Çewtiyeke mezin e ev. Vê çewtiyê pir çewtiyan mezin gel xwe anîn. Ew rêberên ku bi Tirkî difirîn û kar û barê xwe dikirin, îro heta bi pîr û kalemêren Kurd jî hînî Tirkî kirine. Van mirovan bi çend gotinên ji felsefa ku bermeqlûb xwendibûn, li zimanê Kurd çeqûber rakirin. Ji aliyekî de Tirkan û ji aliyekî de ji van rêberan bêwestan ev ziman meqes kirin. Nesîlekî ku nizanî be bi Kurdî îro digihêje. Malwêranî ye! Kurd bi zimanê xwe heye û rêxistinên Kurd jî bi hosteyî, vî zimanî wînda dikin.

Nivîsandin: Yılmaz Guney ● Vergerandin: Bêkes

.....
Lawik li aliyê ku bavê wî bi tiliye nîşan da nêrî.

Giyayek biçûk, kesk û bi du pela dît.

"Giya" got.

"Ne giya ye" bavê got:

"Ew derxa dara xoxê ya ku te nikarîbû wê bi diranan û kevir bişkenî"

Dendika hîş û bi înad, hate bîra lawik.

Dendika ku bi dirana, bi kevir, bi pêhna nedihat şikandin, zîviriye vaye bûye derx.

Ev derx dê mezin bibe û bibe dar; dê çiçeka veke... dê xoxê bide. Şaş ma...

Bavê wî jê re got: "Lawê min... kengî, di kîjan mercande be, bila bibe, ku te kete tengasiyê dendika xoxê bêne bîra xwe.

Te ew dendik bi diranên xwe û bi kevir neşikand. Lê dendik ket ser axekê baş,

roj hat qaçilê wê perçe bû, ax qulkir û şîn bû.

Çî ye ya ku wê hêzê dide vê dendikê, lawê min yê xweşik?

Dendik, perçebûna xaxil hêza xwe pir-bendiyên (dijayetiyan) di hindurê xwe de distîne lawê min.

Hemû tişt di hindurê xwe de dijayetiye dikişîne. Hemû tişt di hindurê xwe de, xwe guhertin, bizire cihê dikişîne.

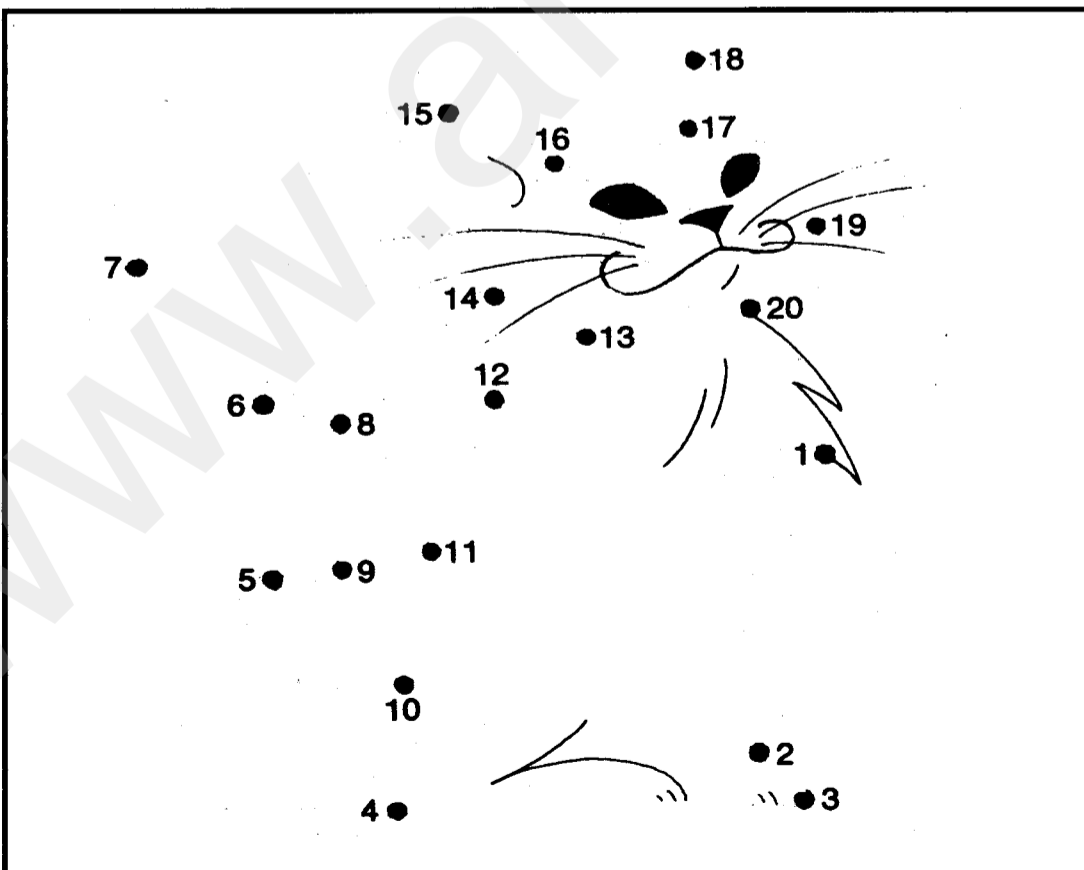
Lawik bi hêsanî guhdarî bavê xwe dikir.

Bav bi ken got:

**"Bawerîya xwe
bi dendika xoxê bîne,
bi hêzê xwe bawer be!"**
.DAWÎ.

Hejmaran bigihînin hev

GOTINÊN PÊŞIYAN

- ❖ Nikare bi kerê , baz dide kurtan.
- ❖ Xwedê çiyayan dibîne, berfê lê dibarîne.
- ❖ Xema qulung e ku Murad rabû!
- ❖ Her teyr bi refê xwe re.
- ❖ Bira bira ye, bazar cuda ye.
- ❖ Bira bi biratî, bazar bi bazartî.
- ❖ Çiya çiqas bilind bin jî, rê pê dikevin.
- ❖ Pîrê nemire bihar tê, kalo nemire pincar tê.
- ❖ Bereketa hemû tiştî di destê Xwedê de ye; lê bereketa dew di destê diya min de ye.
- ❖ Bi gulekê bihar nayê.
- ❖ Mêran mêran kuşt, Cibo hûr û roviyan şûşt.
- ❖ Mêr mêran nas dikin.

HAWAR

Mihemed BEKIR

Dengê Zanîn û xwenasîné

Vê nivîsa Mihemed Bekir; di Rojnama Kurdistan Press (sal:1986, hejmar :4, rû pel: 11) de hatibu nivîsandin.

Edebiyat û folklor

Edebiyata miletî, jiyana wî bi temami yê. Hêvî, serpêhatî fikir, his, bawerî, dil-tengî, kêfxweşî, xebat, adet, rabûn û rûniştina wî, her tişên ku ew pê mijûl dibe, ji edebiyata wî miletî tene naskirin. Edebiyata Kurdî ya devkî û nivîskî ye. Edebiyata Kurdî ya devkî ewqas bilind, dewlemend û rengîn e, kû hempaya wê di nav edebiyatên cihanê da gelekî kem in.

Lê Kurdan dewlemendiya ve gencîneyê nas nekiri bûn. Dema Kurdnasên Ewripayî hatine Kurdistanê, li hember vê edebiyata Kurdî ya devkî ecêbmayî mane. Wan hê tişteki welê spehî û rengîn nedîtibûn. Hema dest bi komkirina folklorê Kurdî kirine û ew wergerandine zimanên ewripayî: Rûsî, Elamanî, Frensîzî, Ingilîzî û Îtalî. Bi xebata wan camêrên biyanî, birekî hêja ji folklorê miletê me, hate parastin. Destana Memê Alan, yek ji wan e.

Xebata Hawarê di vî warî da gelek girîng bû. Yek ji xebatên Hawarê yê tevî hêja bû. Hawarê folklorê Kurdî tesnîf kiriye. Ji her regekî, qasî mimkin bûye, ewqas nimûne berhev û di Hawarê da belav kirine. Rûpelên Hawarê bi medhelokên têvel, bi çîrçok, çîrçok û stranên renganrenk hatine xemilandin. Hawarê gelek ji wan wergerandine Frensîzî ji û xistine nav birê kovarê yê Frensîzî.

Belê, dema mirov bixwaze miletê Kurd baş nas bike, hînge baştirîn rêber û ferehtirîn ferheng, ev edebiyata devkî ye.

Dema mirov edebiyata Kurdî ya nivîskî dide ber ya devkî, dibîne ku ferqeke pir mezin di nav wan da heye. Ew ne kêmtirî ferqa ku di navbera mirovekî gihîştî û zarokekî da ye. Meqsed ne ew e ku ev edebiyata nivîskî pûç û bêkêr e, belku bê xwedî û bê avdan maye. Ji roja ku ola Îslamî cihê xwe di Kurdistanê xurt kiriye û heta zemanê Hawarê, tenê çend camêrên Kurd bi zimanê xwe nivîsîne. Jimara hemî rûpelên ku heta zemanê Hawarê hatibûn nivîsîn, ji çend hezaran ne bêtir bû. Ew jî - bi gelemperî- tenê şîir bûn. Lê tevî vê yekê ji eserên hin şairên Kurd, ji eserên cihanî yê tevî hêja tene jimartin. Mem û Zîna Ehmedê Xanî, yek ji wan e. Ji xwe, yek ji sebebên Ku Xanî Mem û Zîna, bi Kurdî nivîsiye, ev bûye: Bikêrhatina zimanê Kurdî di warê edebiyat û zanîne da, bi miletê xwe û bi cihanê, bide naskirin.

Hawarê, di warê geşkirin û

● "Kurd ji hev cuda dilopên baranê ne, cihê cihê tene daqurtandin. Ko gihanê hev dibin lehî, lehîke boş. Tu kes, tu tişt li ber wan nikare bisekine. Felata welatê me di rabûna vê lehiyê de ye" (20).

-Tarîx û erdnigarî (cuxrafya) Kurdistanê.

-Jina Kurdan ya civakî û eşîrên Kurdistanê.

-Bûyerên girîng.

-Nûçeyên rewşenbîrî: Rojname, kovar û kitêbên Kurdî yê ku derdiketin.

Hawarê roj bi roj cihê xwe dilê miletê Kurd da ferehtir dikir.

Himê zimanê Kurdî xurtir dikir. Gelek kes hînî elfabeya Hawarê bûbûn, pê dinivîsîn. Zimanê Kurdî yê nivîskî, roj bi roj geştir dibû, baweriya milet bi zimanê xwe û bikêrhatina wî kurtir dibû. Gelek rewşenbîr û xortên Kurd, ji her hêleke welêt, nivîsarên giranbiha ji Hawarê ra dişandin. Hawarê bingehê xwenasî û zanîne her ferehtir û xurtir dikir. Têvgerake rewşenbîrî û welatparêzî li ser himêkê xurt û bikêr, geş û bilind dibû. Ez hez dikim vê bendê, bi çend gotinên Hawarê yê giring biqedînim:

"Kurd ji hev cuda dilopên baranê ne, cihê cihê tene daqurtandin. Ko gihanê hev dibin lehî, lehîke boş. Tu kes, tu tişt li ber wan nikare bisekine. Felata welatê me di rabûna vê lehiyê de ye" (20).

Têbiniyên beşê(2) û (3).

(7) Hawar, hejmar 1, Rûpel 5, Edebiyata welatî, Dr. Kamiran A. Bedir-Xan

(8) Hawar, h. 3, r. 4, (bi tîpen Erebi) Bi hinceta pîroznamekê, C. Bedir-Xan

(9) Hawar, h. 11-15, Yekyêtiman, Hevîndê Sorî.

(10) Hawar, h. 16, r. 2, (bi tîpen Erebi), Ey lawanî Kurd, H. Sorî.

(11) Hawar, h. 20, r. 1-3, Heyîneke yeksalî, C. A. Bedir-Xan

(12) Jîn, Cild 1, Rûpel 6, Çapa Swêd 1985, Wergêr: M. E. Bozarslan.

(13) Hawar, h. 12, r. 5-6, Elfêbeya Kurd, C. A. Bedir-Xan.

(14) Hawar, h. 24, r. 1, Elfabeya Kurdî, C. A. Bedir-Xan

(15) Hawar, h. 1 r.2, Armanc, awayê xebat û nivîsandina Hawarê.

(16) Hawar, h.20, r.2, Heyîneke yeksalî, C. A. Bedir-Xan.

(17) Hawar, h. 33, r. 6-14, Klasîkên me, Herekol Azîzan.

(18) Hawar, h. 32, r. 4-7, Kardûx û welate Kardûxan, H. Azîzan.

(19) Hawar, h. 17, r. 1-2, Bawerî bêganeyêk, Hevîndê Sorî.

(20) Hawar, h. 2, r. 2, Lehî.

... Hawar, l. 19, 23, 24, Kurd û Kurdistan bi çavê biyaniyan, C. A. Bedir-Xan.

Xwendevanên hêja!
Çend nivîskaran di Hawarê da (sala 1932 an da) bi navên nehîni (sirri) nivîsîne. Ez nizanîm ew kî ne. Lê wan bi Kurmanciya xwarû (başûr) nivîsîne. Ev in navên çend camêran: Hevîndê Sorî, Pîrot, Lawêkî Kurd, Xidok... hp.

Eger xwendevanên hêja zanîna xwe li ser wan camêran ji rojnameya REALITE PRESS ra binivîsin, ewê alîkariyeke hêja be.

MIHEMED BEKIR

Welatparêzê heja Mihemed Bekir di roja 29. 12. 1994'an de wefat kir. Mihemed Bekir kî bû?

Di roja 20. 7. 1942'an de li gundê Çeqelan ê li ser Efrînê hat dinyayê. Di sala 1958'an de bû endamê Partiya Demokrat a Kurdistanê Suriyê(PDKS).

Di sala 1960'an de hê dema ku xwendevanê lîseyê bû ji ber xebatên xwe yê li ser Kurdan ji alî polis ve hat girtin.

Di sala 1961'an de ji ber eynî sedeman hat girtin û şikence dît. Ji ber vê şikencê gohê wî baş nidibihîst.

Di sala 1962'an de xwendina xwe ya lîseyê temam kir.

Di sala 1962'an de çû Lûbnanê. Heta bihira sala 1963'an li wê derê ma. Li Beyrûdê mamostetî kir û di kovarekê de li ser karê rastikirinê xebitî.

Di sala 1963'an de ji alî KDP'ê ve bi burs ew şandin Çekoslavakyayê. Li wê derê di beşê muhendîsiya elektrîkê de xwend û di sala 1973'an de xwendina xwe ya Unîversîteyê temam kir.

Gava ku li Çekoslavakyayê bû, di Komela Xwendevanên Kurd ên Li Ewropa de bi awayekê aktif xebitî.

Di sala 1970'an de di bin serperêşiya Mustafa Berzanî de, bi beşdariya du bazkên Partiya Demokrat a Kurdistanê Suriyê û hin Kurdên welatparêz Mu'temeri Niştîmanî (Kongreya Neteweyî) hat çêkirin. Armanc avakirina partiyeke ku hemû di nav de cih distînin bû. Di vê kongreya ku li başûrê Kurdistanê, li Nawpîranê hat kirin, Mihemed Bekir wek nûnerê xwendevanê kurdên Kurdistanê Suriyeyê yê li Ewropa beşdar bû.

Mihemed Bekir dema ku Li Kurdistanê Başûr bû, bi nûnerên ciwaniyê yê ku ji Yekîtiya Sovyetê û Kurdistanê Suriyê hatibûn re, bi Mustafa Barzanî re hev dîtîn.

Piştî kongra li Nawpîranê Mihemed Bekir sar dibe û ji hevalên xwe yê ku wek nûnerên ciwaniya Kurdistanê Suriyê beşdarî kongreyê bûne re dibêje, " Ezê edî dev ji siyasetê berdim." Di vegerê de diçe Tirkîyê û di wê demê de bi Osman Sebrî re hev dibînin.

Di sala 1974'an de bi keça Osman Sebrî, bi Hêviyê re dizewîce.

Di sala 1978'an de diçe Îsveçê û li wê derê bi cih dibe.

Mihemed Bekir dema ku Li Îsveçê bû xebatek girîng kir: Neh hejmarên Kovara Hawarê ji herfên Erebi transkrîpe kir û bi eslên wan re di sala 1978'an de li Stockholmê çap kir.

Ewê xwendevanên vê Hawara nû û welatparêzên Kurd Mihemed Bekir ji bîr nekin. Bila rihê wî şad be.

peşvebirina hêmanên edebiyata Kurdî ya nivîskî da, xebateke gelek hêja û bi zanînin bûye:

"Bi bîst hejmarên kovara me ko heta niho belav bûne, me dil dikir, emher awayê nivîsandinê biceribînin û bêxin zmanê xwe. Herwekî awayên bingehî, nezm û nesir û çend şiklên nesrê kêm û zêde di Hawarê de belav bûne. Tenê awayê temaşayê hebû ko hêj neketi bû zmanê me. Mîna ko xwendevanên me di vê hêjmarê de de bixwînin, me ew şikl û awa ji ceriband û xîste zmanê xwe. Temaşake kiçik bi navê (Hevînd)." (16)

Klasîkên Kurdî ji bîrkirî ma bûn. Ji çend mele û rewşenbîran

pê va, kêmkesan ew û şîirên wan nas dikirin. Hawarê ew ji nû ve vejandine. Mem û Zîna E. Xanî û dîwana melayê Cizerî, bi elfabeya Hawarê hatine belavkirin. Hawarê li ser klasîkên din jî, wek Elî Herîrî, Feqehê Teyran û gelekên din, bi Kurdî, nivîsiye. (17)

Hawarê gelek nivîsarên heja ji zimanên din jî wergerandine Kurdî: Hin perçe ji siyahetname Olya Çelebî, ji kitêba Ksenofonê Yûnanî (18), ji nivîsarên gerok û Kurdnasên biyanî ên din (19), tefsîra Ouranê û hedîsên pêxember, çarînen Xeyam û gelek tiştên din.

Hawarê gelek nivîsarên giranbiha li ser van mijarên jêrin belav kirine:

Haftalık Gazete

Rojnama Hefteyi

REALITE

Hejmar-Sayı: 5

Tel: 0-212-256 90 11

Bir açıklama

REALITE'nin 1. Sayısı 30 Kasım'da dağıtım girdi. Okuyucudan gelen ilk tepkinin ana başlığı, bayilerde gazetenin bulunamadığı biçimindeydi. REALITE çalışanları da gerek Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde ve gerekse, diğer bölgelerde bir çok gazete satıcısını dolaşarak durum değerlendirmesi yaptılar. Ortaya şu çıktı: REALITE genel olarak bayilerde bulunamıyordu, ancak ısrar edilince gazeteyi almak mümkün olabiliyordu. 1. Sayının genel dağıtım listesi, 3. sayı dağıtım verince alınabildi. İlk sayının geri jade oranı oldukça büyük bir rakamda duruyordu.

Durumun bir çok neden yanında iki temel nedeni vardı: Birincisi, okuyucu genel olarak gazetenin çıktığından haberdar edilememişti. Bu bizim hatamız. Diğer ise, bayiler genel olarak gazete kolilerini açmadan geri iade etmişlerdi. Genel dağıtımdan alınan sonuçlar kadar, bizzat iade paketlerinin yerinde görülmesi ile de bu gerçek ortaya çıkmış oldu. İade kolileri hemen hemen hiç açılmadan geri gönderilmişti. Bu sorunu çözmek amacı ile 4. sayıdan sonra bir süre yayına ara vermeyi düşündük. Ancak, köklü bir çözüm üretmedik. Zaman içinde dağıtım sorununu, daha olumlu bir biçimde çözüme umudunu saklı tutarak, 5. sayı ile yayına devam etmenin daha gerekli olduğu kanısına vardık.

Avrupa'daki abonelere

REALITE'nin ilk 4 sayısı, Kurdistan Press'in 1992 abone kayıtları esas alınarak Avrupa ve diğer ülkelerdeki abonelere gönderildi. Gazeteyi alan abonelerin, adreslerinin doğru olup olmadığını ve abone ücretlerini göndermek üzere REALITE'nin yazışma adresine bilgi vermeleri gerekiyor. Bu, 5. sayı da gene eski adreslere gönderilecek. Daha sonra gazeteyle ulaşan bilgilere göre yalnızca gazete ile ilişki kuran abonelere gazete göndermek mümkün olabilecek. Abone ücretleri için ise daha sonra okuyucularla ilişki kurulacak.

Halen İstanbul Erenköy Gümrüğü'nde bulunan araç-gereçlerimizi alamadığımız için, gazetenin teknik sorunlarını istenen ölçülerde çözemedik. Özellikle fotoğraf kullanma olanakımız oldukça sınırlı. Ayrıca fotoğraflar istenen kalitede olmadığı için, haber ağırlıklı yazılara halen yer veremiyoruz. Buna ek olarak, gazete planında fazlaca yer almayan siyasal sorunların tartışılması, biraz da içinde bulunduğumuz koşullardan ötürü, gazetenin informatif niteliğinin önüne çıkmış durumda. Bunun bir süre daha devam edeceği anlaşılıyor.

GEÇEN YILIN İÇİNDEN

Türkiye'nin Gümrük Birliği ile ilgili sorunları, Rusya'nın Çeçenistan'ı işgali ve Amerika'nın Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı projesi, Kürt sorununu etkileyen önemli olaylar olarak öne çıktı. ABD, Petrol Boru Hattı projesinden hemen sonra, oldukça ağır bir dille kaleme alınan İnsan Hakları Raporu'nu açıkladı. Raporla dile getirilen görüşler, Türkiye'nin, Avrupa ile olan ilişkilerinde her zaman masaya sürülen genel isteklerin aşağı yukarı aynı dille ifade edilmesiydi. Gümrük Birliği'nin, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde büyük önem taşıdığı ve önümüzdeki günlerde tekrar tartışılacağı biliniyor. Bununla birlikte, Türkiye'nin gerek Gümrük Birliği'ne ve gerekse Avrupa Birliği'ne girmesinin önündeki engeller bütünü ile çözümsüz durumda. İç politikadaki karmaşa, Koalisyonun sosyal-demokrat kanadını oluşturan kesimdeki alt-üst oluş, Avrupa, ABD ve İskandinav ülkelerinin Türkiye'ye dayattıkları demokratikleşme ile ilgili önerilerin, isteklerin askıda kalmasının bir nedeni. Siyasal saplantılar, ideolojik kaygılarla sürekli olarak ertelenen ya da geçiştirilen bu öneri ve isteklerin derli toplu bir açıklaması, 1994'ün sonunda Avrupa Parlamentosu'nun kararlarında dile getirildi. Realite'de daha önce yayınlanmasında planlanan bu metnin tümünü aşağıya alıyoruz. Realite'nin gelecek sayılarından bu konu daha etraflı biçimde incelenecek.

Anlaşıldığı kadarıyla, Türkiye'den sonbahara kadar (6 ay içinde) bu sorunları çözmeye istenmektedir. Çözülmesi istenen sorunlar, başta Kürt sorunu olmak üzere insan hakları ile ilgili ihlallerin durdurulması, bunlara ilişkin olarak Anayasa'da öngörülen değişikliklerin bir an önce gerçekleştirilmesi, Kıbrıs sorununa çözüm bulunması ve benzeri sorunlardır.

Avrupa Parlamentosu'nun aldığı kararların tam metni şöyle:

"12, TÜRKİYE

04.40515, 0526, 0530, 0534, 0540, 0543, 0553, 0555, ve 0564/94

Avrupa Parlamentosu,

A- Türkiye'de Kürt kökenli Türk parlamenterlerin tutuklanması ve yargılanmalarına ilişkin 10 Mart, 20 Nisan ve 29 Eylül 1994 tarihlerinde aldığı kararlarını, B- Türkiye'nin, Avrupa

Konseyinin bir üyesi olduğunu ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalayıp onayladığını,

C- Sekiz parlamenterin parlamenterlik görevlerini yerine getirmelerinden dolayı tutuklanma, hapsedilme ve suçlanmaları ve bunun tüm parlamento üyelerine karşı bir korkutma eyleminin oluşturarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin apaçık ihlali anlamına geldiğini,

D- 8 Aralık 1994 tarihinde Devlet Güvenlik Mahkemesinin suçlamayı de-ğiş-

ile faaliyetlerini sürdüren) İnsan Hakları Vakfı Genel Başkanlarının ayrılıkçı faaliyetlerle suçlamasıyla, 19 Aralık 1994 tarihinde aynı mahkeme önünde hazır bulunmaya celbedilmelerini,

H- Türkiye'de politik inançlarını açıklama ve işçi sendikalarına destek vermeden dolayı tutuklanan ve hapsedilen kişilerin sayılarının sürekli artmakta olduğunu,

I- Muhafız "Özgür Ülke" gazetesine bombalı saldırıların üç kişiyi öldürdüğünü

4- Kürt parlamenterleri savunan avukatlardan biri olan ve 3 Aralık 1994 tarihinde kaybolan Faik Candan'ın mermilerle delik deşik ölüsünün Ankara'da bulunmasıyla dehşete düşmüştür,

5- Avrupa Birliği-Türkiye Ortak Parlamento Komisyonunun, Parlamento talebinin Türkiye tarafından yerine getirilmesine kadar askıda tutulmasının sürdürülmesini kararlaştırır, ama bu arada, demokratik görüşlere sahip Türk parlamenterlerle gayriresmî temaslara sürdürülmesinin gerekliliğine inanır,

6- Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir gümrük birliği kurulması konusundaki görüşmelerin hemen askıya alınması ve bu nedenle 19 Aralık 1994 tarihi için programlanan toplantının ertelenmesini için Konsey'e teklif sunulmasını kararlaştırır,

7- Türkiye ile gümrük birliği sözleşmesinin kademe prosedürüne bağlı olduğunu belirtir,

8- Kürt kökenli 15 milyon vatandaşının meşru özlendilerine demokratik bir çözüm aramak yolunda bir diyalog sürecini başlatmak ve böylece bölge ülkelerinde ve Batı Avrupa'da barış ve huzuru tehdit eden ihtilafı ortadan kaldırmak üzere Türkiye'yi teşvik etmesi için Avrupa Konseyi'ni çağırır bulunur,

9- Üye devletlere Türkiye'den kaçan Kürt mültecileri sınır dışı etmemeleri için müracatta bulunur,

10- Başkanını, bu kararı, Konseye, Komisyona, üye devletlerin hükümetlerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve Türk Hükümetine, Avrupa Konseyi'ne, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ve AGİK Sekreterliği'ne iletmekle görevlendirir."

Avrupa Parlamentosu'nun bu tezleri fazlaca değişikliğe uğramadı. Nitekim, Şubat'ın ikinci haftasında Gümrük Birliği ile ilgili destek arama amacı ile İskandinav ülkelerine bir geziye çıkan Dışişleri Bakanı Murat Karayalçın, aynı eleştiri ve önermelerle yüz yüze kaldı. Konu ile ilgili olarak medya'da geniş yayınlar yapıldı ve kamu oyu Avrupa Parlamentosu'nun istekleri doğrultusunda biçimlendirildi. Avrupa Parlamentosunda gerek sosyalist grup ve gerekse muhafazakar grup sözcüleri, Türkiye'nin Avrupa'nın kapısında durdurulduğu ve sorunların 6 aylık bir zaman içinde çözülmesi gerektiğini belirttiler.

Anlaşıldığı kadarıyla, Türkiye'den sonbahara kadar (6 ay içinde) bu sorunları çözmeye istenmektedir. Çözülmesi istenen sorunlar, başta Kürt sorunu olmak üzere insan hakları ile ilgili ihlallerin durdurulması, bunlara ilişkin olarak Anayasa'da öngörülen değişikliklerin bir an önce gerçekleştirilmesi, Kıbrıs sorununa çözüm bulunması ve benzeri sorunlardır.

tirerek Leyla Zana, Hatip Dicle, Ahmet Türk, Orhan Doğan ve Selim Sadak'ı 15'er yıl, Sedat Yurttaş'ı 7 yıl 6 ay, Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak'ı 3 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum ettiğini,

E- Leyla Zana'nın, önceki bir hastalığında muzdarip olarak, elverişsiz sağlık koşullarında ve tıbbi bakım olmaksızın sürekli mahpus tutulmasının sağlığının bozulmasında önemli bir faktör ve bunun, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin anlamı çerçevesinde kabul edilemez bir muamele olduğunu,

F- Endişeyle dikkat edildiği gibi, Mehdi Zana'nın, açıkça Güneydoğu'da insan hakları sorunları ile ilgili olarak, Avrupa Parlamentosu Alt Komisyonunda 1992 yılı insan hakları konusundaki yaptığı konuşması nedeniyle 4 yıl hapis ve 200 milyon Türk lirası para cezasına çarptırıldığını,

G- Kaygıyla görüldüğü üzere, parlamenterleri destekleyen ve yargılanmalarını kınayan İnsan Hakları Derneği ve (Avrupa Birliği) bütçesinden para yardımı

ve çok sayıda diğerlerini de yaraladığını ve eleştirel haberciliği çok tehlikeli bir iş haline getirdiğini,

J- DEP'li Kürt kökenli parlamenterlerin keyfi atılmaları sonucu olarak artık tüm Güneydoğu Bölgesi'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin de temsil edilmediğini ve Meclis'in böylece artık bütün ülkeyi temsil etmediğini

göz önünde bulundurarak; 1- Bu politik dava sanıklarının düşüncelerinden dolayı milletvekillik dokunulmazlıklarının kaldırılmasını kınar,

2- Davanın tüm yönlerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sekiz üyesine karşı verilen kararı ve partileri DEP'in yasaklanması Türkiye'nin temsili ve çoğulcu demokrasinin ve temel insan haklarının ısrarla bir ihlali olarak kınar,

3- Mahkum edilen parlamenterlerle dayanışmasını açıklar ve cezanın kaldırılmasını, verilen hükmün iptalini, parlamenterlerin serbest bırakılarak görevlerine dönmelerini ve partilerinin kapatılması kararının geri alınmasını talep eder,